

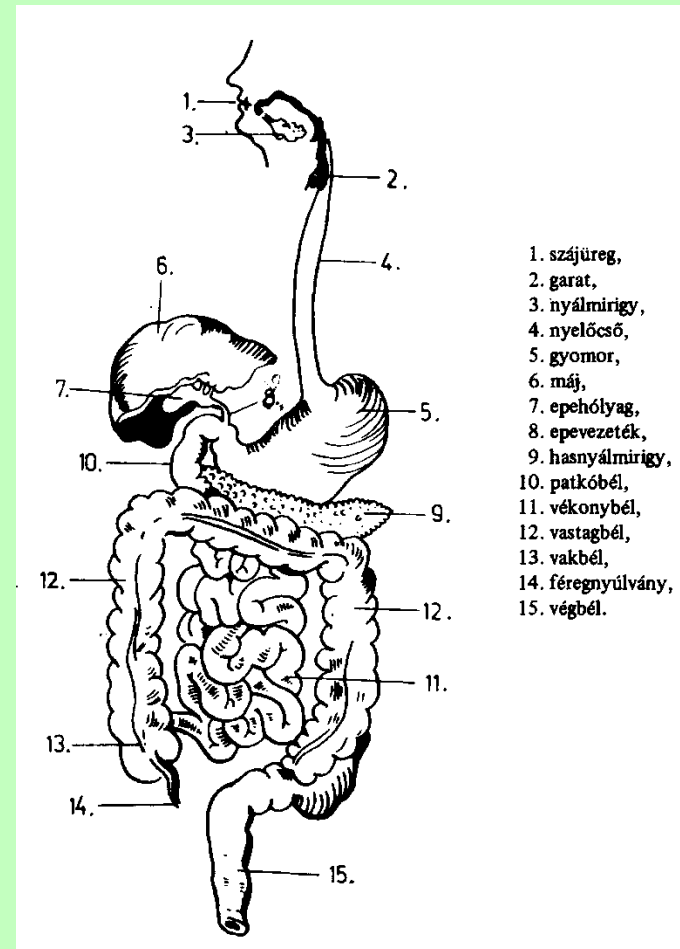
EGYES SZERVEK ÉS SZERVREND- SZEREK BIOKÉMIAI MŰKÖDÉSEI

1. Az emésztés és fel- szívódás biokémiája

Az emésztőcsatorna szakaszai:

Szájüreg: - mechanikai aprítás

- megfelelő konzisztencia kialakítása (nyál). 3 pár nyálmirigy.
- nyálamiláz, keményítő bontása
- felszívódás nincs, kivéve néhány gyógyszer (Nitromint, ...)

GYOMOR

Nyelőcső:

perisztaltikus mozgás, emésztés és felszívódás nincs.

Gyomor:

- emészt, fertőtlenít, tárolja a táplálékot és folyamatossá teszi a továbbítását a középbélbe.
- gyomornedv: mucin, sósav és pepszin, pH 1~2 ← a hidrogén ionok aktív transzportjával jön létre (10^6*), az ellenionok (OH^-) hidrogén-karbonát formájában kötődnek.
- savas közegben a fehérjék denaturálódnak, és a denaturált fehérjét könnyebben emésztik az enzimek.
- a táplálék 1-2, max 6 órát tölt itt

GYOMOR 2.

- A gyomor által termelt másik enzim a tejfehérjét megalvasztó (kicsapó) enzim (rennin, kimozim, gasztriktin). A fehérjét savas pH nélkül is kicsapja (csecsemőknél).
- a gyomor nyálkahártyáját a mucin (viszkózus poliszacharid) védi a savtól és enzimtől. *Helicobacter pylori* fertőzés esetén ez megszűnik → gyomorfekély
- felszívódás: csak a könnyen „mozgó” anyagok (alkohol és a benne oldódó kis molekulájú anyagok)
- Gyenge savak – gyenge bázisok: pH függés

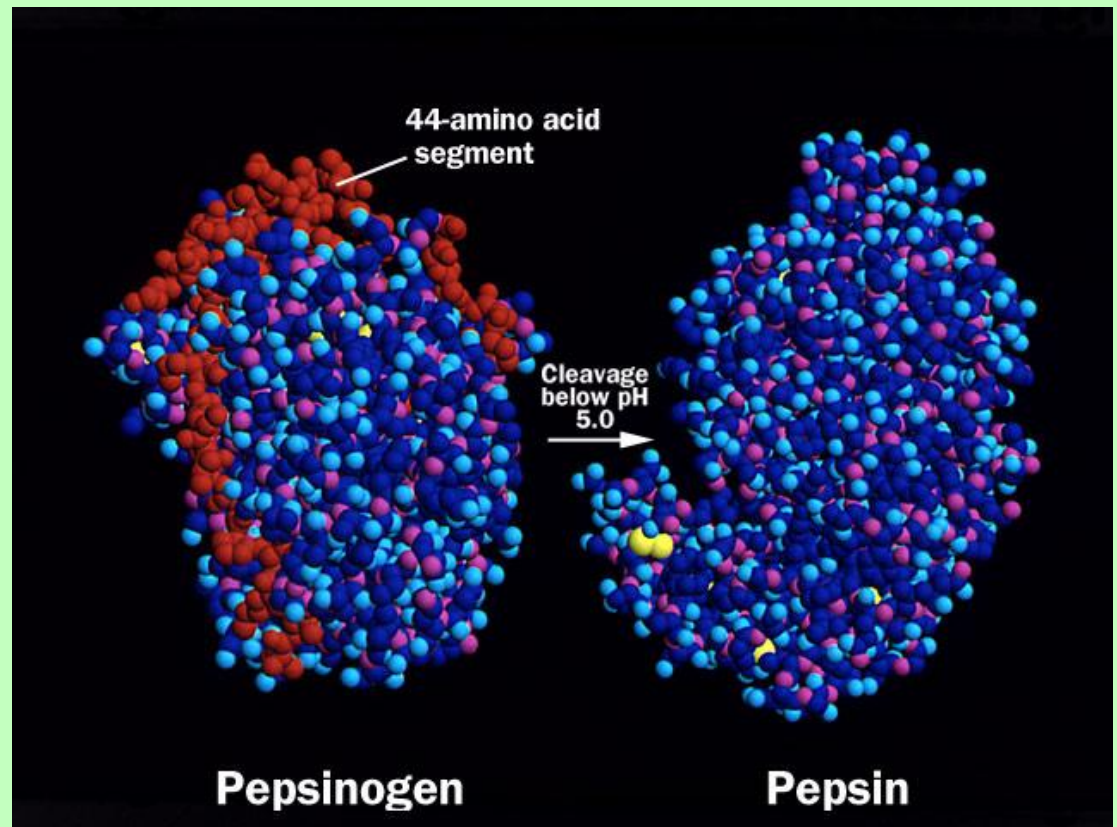

PEPSZIN

pepszin: fehérjebontó enzim (endopeptidáz), az Arg melletti peptidkötéseket bontja.

Inaktív előanyag formájában (pepszinogén) keletkezik, egy kb. 8000 mólsúlyú peptidet le kell róla hasítani.

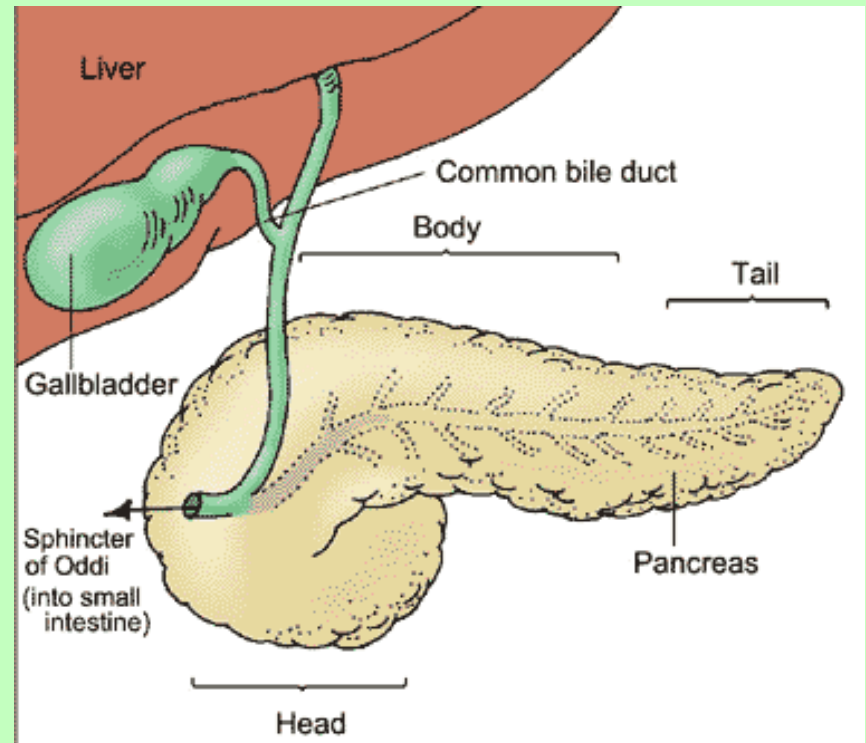
Ez autokatalitikus folyamat, de sav hatására is végbemegy.

PATKÓBÉL, DUODENUM

A gyomorkapuval kezdődik és patkóalakú kanyarulatot vesz. Ide torkollik a hasnyál és az epe vezetéke.

A hasnyálmirigy külső elválasztású mirigysejtjeinek emésztőnedve lúgos és nagy a pufferkapacitása, pH=8, lúgosságát NaHCO_3 tartalma okozza. Igen sokféle emésztő enzimet tartalmaz (*pankreasz* – mindent létrehozó)

A HASNYÁMIRIGY ENZIMEI

A. Fehérjebontó enzimek

Tripszin

Kimotripszin (endopeptidázok)

A peptidlánc közepén, bizonyos aminosavak (bázikus: Lys, Arg) mellett hasítanak. Előanyag formájában keletkeznek (tripszinogén, kimotripszinogén), ezek is proteolitikus reakcióban aktiválódnak.

Karboxipeptidáz (a karboxi láncvégről egyesével hidrolizálja le az aminosavakat)

A HASNYÁMIRIGY ENZIMEI 2.

B. Szénhidrátbontó enzimek

α -amiláz (endoamiláz), a keményítőt a lánc közepén bontja

β -amiláz (maltamiláz), a nem-redukáló láncvégről maltóz egységeket (glükóz-glükóz diszacharid) hasít le

Amiloglikozidáz (exoamiláz), a nem-redukáló láncvégről glükóz egységeket hasít le.

β -galaktozidáz a tejcukrot (laktóz = glükóz-galaktóz) hidrolizálja. Laktóz intolerancia: ez az enzim genetikailag hiányzik (eltűnik),

Invertáz a répacukor (szacharóz = glükóz-fruktóz) bontásához kell.

CELLULÓZ ÉS KEMÉNYÍTŐ

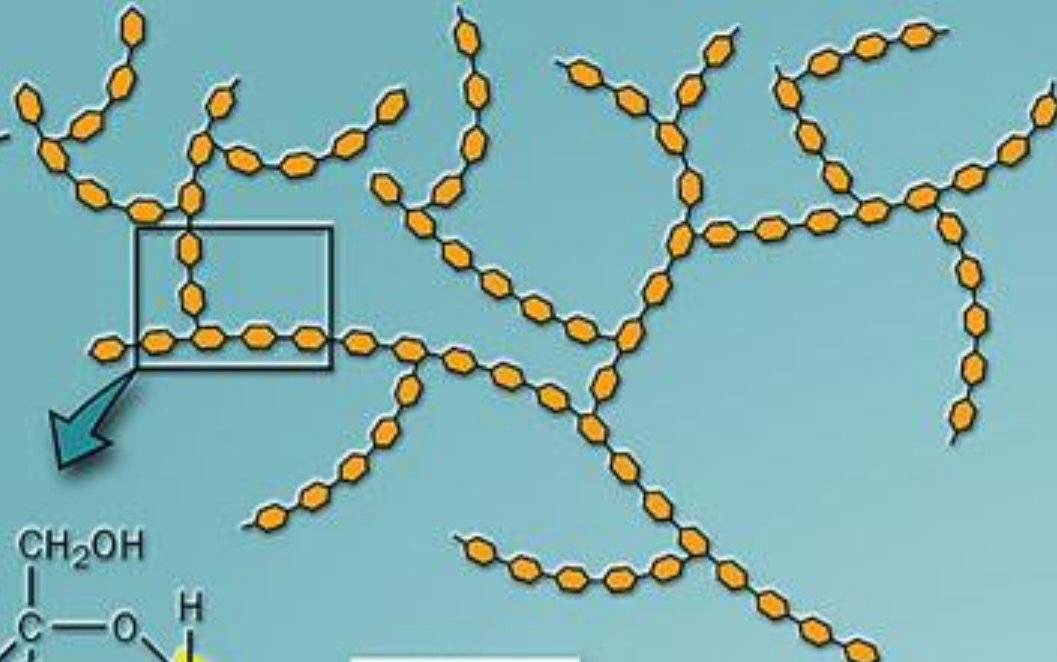
A cellulóz és a keményítő összetételükben azonos molekulák, mindkettő glükóz polimer, az 1-4 szénatomok közötti éterkötéssel összekötve. A különbség oka a cukrokat összekötő kémiai kötés eltérő szöge, ezért más a szerkezete, mások a tulajdonságai.

A keményítő spirális szerkezetű, (a jód beépülhet a spirálba – kék színreakció), emészthető (amilázok)

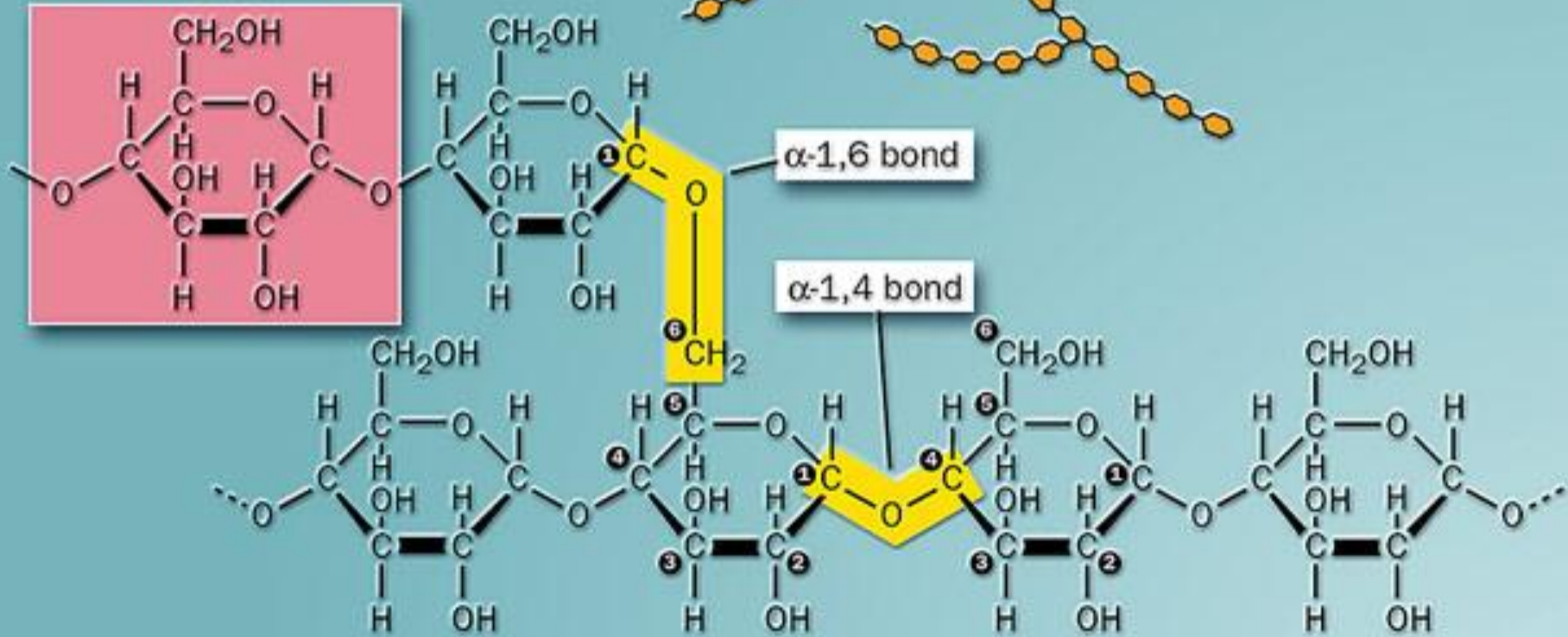
A cellulóz egyenes molekula, szálas-kristályos felépítésű, nehezen bontható. Cellulózbontás a kérődzőknél a bendőgyomorban a bendőmikroflóra (mikroorganizmusok) által történik. Ezek a cellulózt anaerob körülmények közt bontani tudják. Szerves savakká bontják, nem cukorra.

Branched polymer

Glucose subunit

Keményítő (amilopektin)

A HASNYÁMIRIGY ENZIMEI 3.

Nukleázok

A nukleinsavakat bázisokra bontják le. Csak a monomerek szívódnak fel.

Lipázok

lipidbontó enzimek, a neutrális zsírokat zsírsavakra, glicerinre, ill. mono- és digliceridek komplexére bontja. Működéséhez a zsírokat apró cseppekké kell emulgeálni (nagy felület), ezt az epeváladék felületaktív anyagai, az epesavak biztosítják.

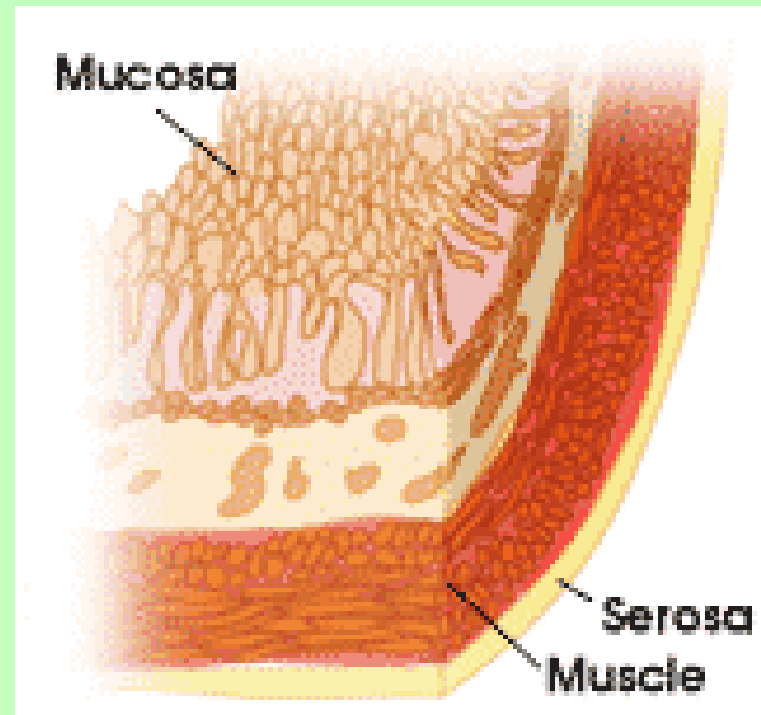

A VÉKONYBÉL

= az emésztés és a felszívódás szerve.

Emésztőnedve (bélnedv) hatására a táplálék molekulái monomerjeire bomlanak és felszívódnak a bélbolyhok kapilláris érhálózatába.

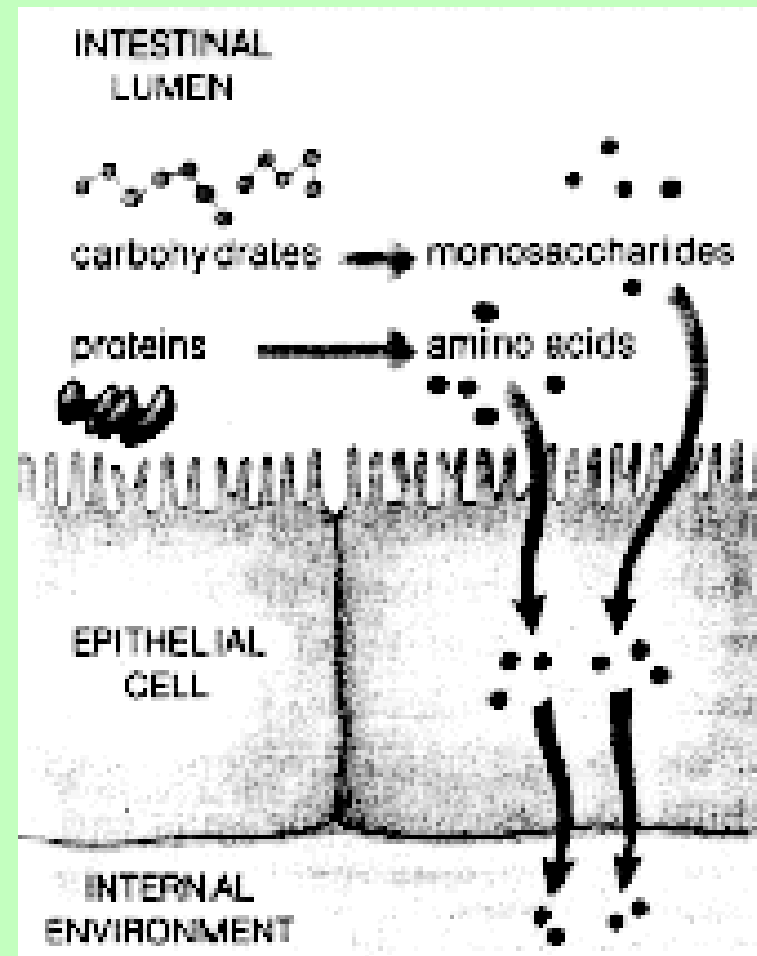
A bélbolyhok a vékonybél falának kesztyűujjszerű nyúlványai. Az általuk kialakított felület igen nagy, mintegy 200 m^2

FELSZÍVÓDÁS A VÉKONYBÉLBŐL

A tápanyagok monomerekké hidrolizálnak és csak ezek (aminosavak, monoszacharidok, nukleotidok) szívódnak föl.

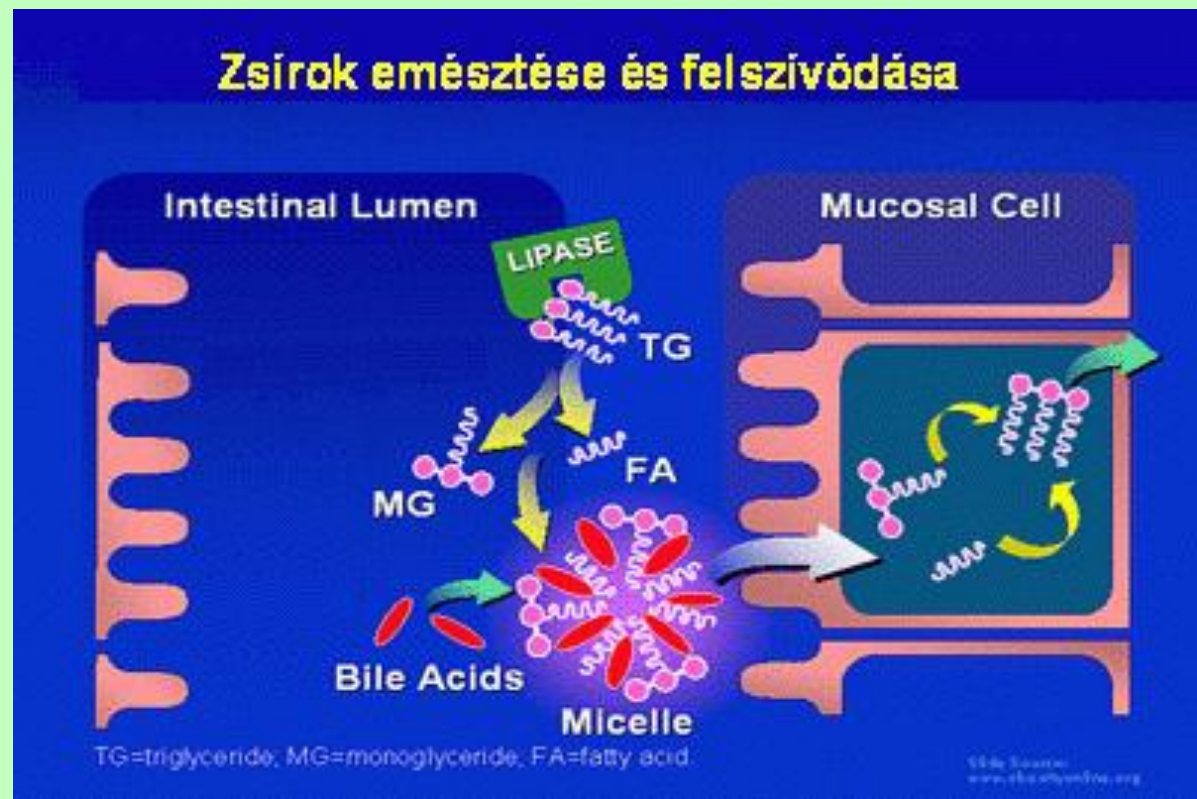
A felszívódott anyagokat tartalmazó vér a kapuéren (vena portae) keresztül először a májba jut.

FELSZÍVÓDÁS A VÉKONYBÉLBŐL 2.

A zsírokból hidrolizált zsírsavak és monogliceridek az epesavakkal micellákat képeznek és így szívódnak fel.

A sejtekben visszaalakulnak trigliceridekké és fehérjékkel kilomikronokat alkotnak, majd ezek kerülnek aztán a nyirokrendszerbe.

VASTAGBÉL

A táplálék utóbontása folyik. Jellemző a dús baktériumflóra. A szárazanyag-tartalomnak kb 1/8 része baktérium sejtömeg. Van köztük szimbionta, komenzalista és parazita is. A szimbionta bélbaktériumok fontos vitaminokat szintetizálnak, főleg K-vitamint és B-vitaminokat. A bélbaktériumok a táplálék utóbontását végzik (rostok) és anaerob erjesztési folyamatokat indítanak meg, ennek eredményeként bélgázok is keletkeznek.

Felszívódás: itt csak a víz és az ásványi sók szívódnak fel
Erős antibiotikus kezelés kipusztíthatja a mikroflórát - vitaminhiány és kellemetlen béltünetek.

VÉGBÉL

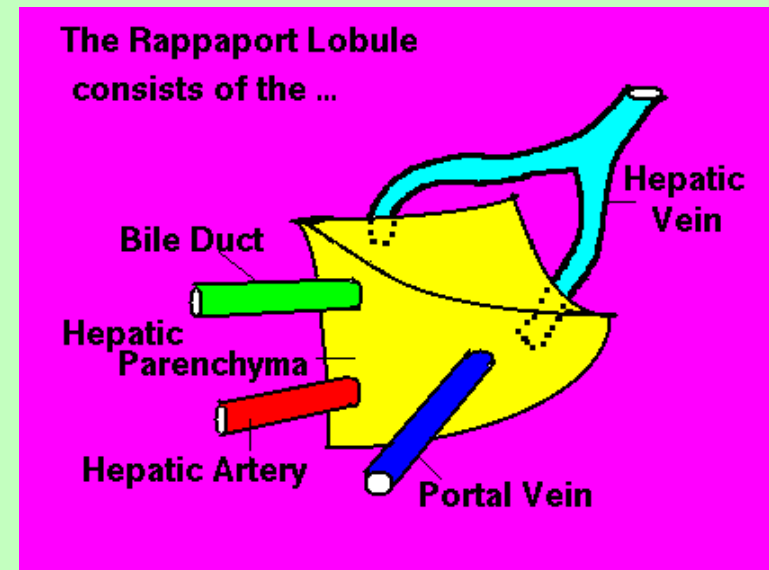
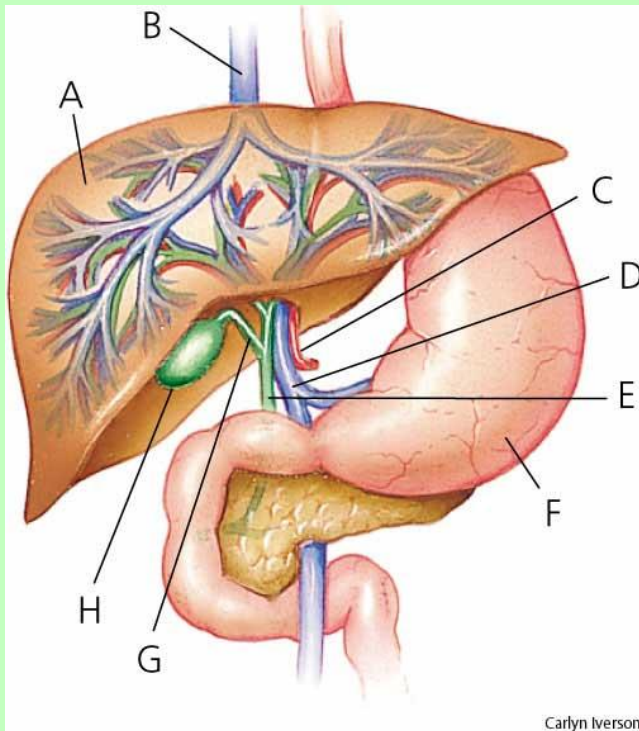
Tápanyag-felszívódás már nincs, a végbélkúpként bevitt gyógyszerek azonban jól felszívódnak a bélnyálkahártyán keresztül. Ami itt szívódik fel, az közvetlenül a vérkeringésbe jut, nem a májba.

A MÁJ MŰKÖDÉSE

- Funkciók:
- biokémiai átalakítások
 - epeváladék termelése

- Vérkeringése: az artérián és vénán kívül csatlakozik még:
- májkapuér (a vékonybél felől)
 - epevezeték

FEHÉRJÉK TERMELÉSE

Vérfehérjék: A májsejtek állítják elő az albuminokat, a globulinok kb. 80 %-át, illetve a protrombint és a fibrinogént.

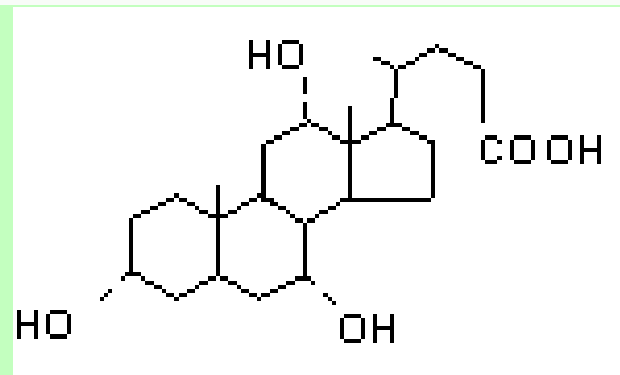
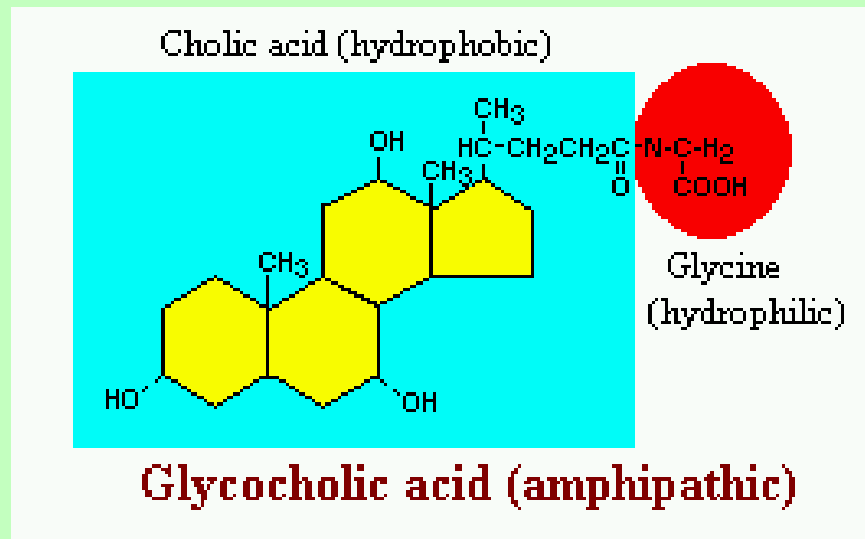
Saját fehérje termelés: a máj fehérje-szintézise intenzív, a működő fehérjék állandó lebontása és újratermelése folyik. Ugyanez sejtszinten is jellemző, a májsejtek állandóan lecserélődnek, megújulnak. A máj jól regenerálódik, ha pl. a máj 90%-át eltávolítjuk akkor visszanő. Mivel a májnak nagyon kis része képes ellátni a funkcióit, a betegségeket nehezen és későn lehet észrevenni.

A MÁJ MŰKÖDÉSE 2.

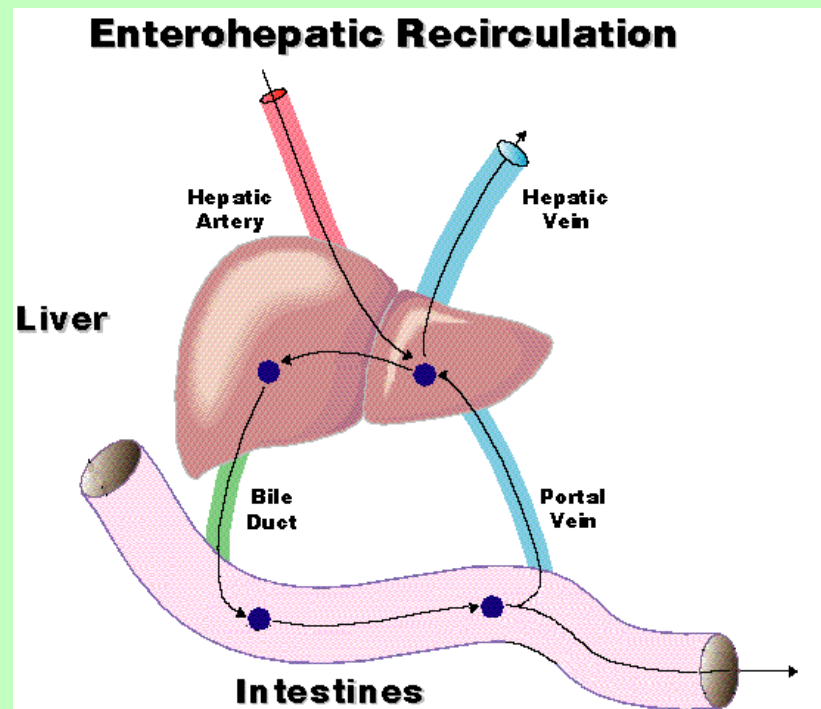
Epeváladék: - epe savak
= szteránvázas vegyületek, természetes detergensek, a zsírok emulgeálásában és felszívódásában van szerepük.

- koleszterin,
- epefestékek
- kiválasztott apoláros anyagok

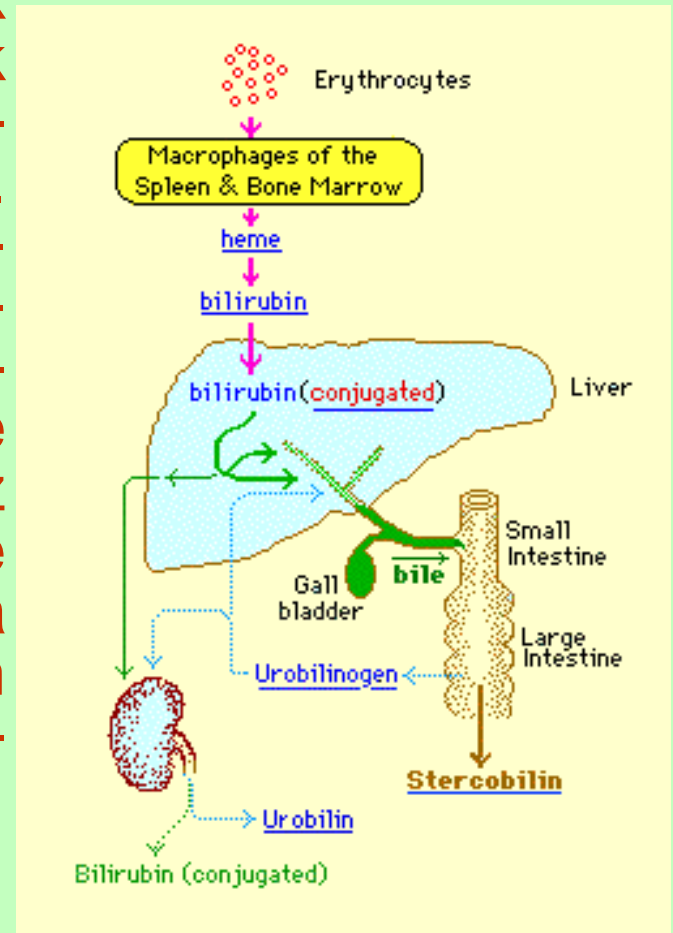
A MÁJ MŰKÖDÉSE 3.

Entero-hepatikus keringés: az epesavak a vékonybélbe kerülnek, majd annak egy távolabbi részén a zsírsavakkal együtt felszívódnak, a kapu-éren keresztül a vérrel visszakerülnek a májba, és újra az epébe választódnak ki.

EPEFESTÉKEK

A vörös vérsejtek hemoglobinjának bomlásából származó epefestékek (biliverdin = zöld, bilirubin = narancssárga) adják az epe színét. Az epefestékek a széklettel ürülnek, a bélcsatornában a baktériumok tovább alakítják szterkobilin-né (barna). A bilirubin egy része glükuronsavval konjugálódik, és ez a vérbe kerül, ahonnan a vese választja ki (urobilirubin), ez adja a vizelet sárga színét. Ha a vérben felszaporodik a konjugátum – sárgaság (icterus) - betegségre utal.

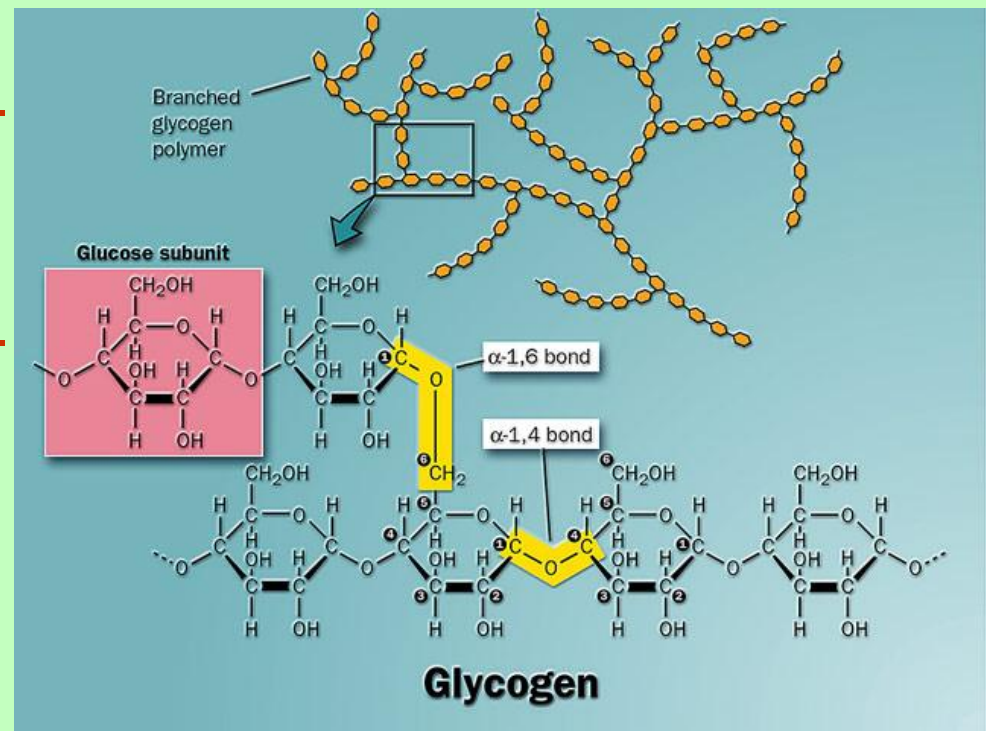

SZÉNHIDRÁT ANYAGCSERE

Cukorfelesleg esetén a májsejtek felveszik a glükózt a vérből és glikogén formájában tárolják. Ha alacsony a vércukorszint, a glukagon hatására a glikogénből felszabadul a glükóz. (Izmokban is)

Glikogén: „állati keményítő”, elágazó láncú glükóz polimer.

A máj az egyszerű cukrokat átalakítja egymásba (hexózok, pentózok – ribóz és dezoxiribóz a nukleinsavakhoz)

NITROGÉN-VEGYÜLETEK ANYAGCSERÉJE

Aminosav-szintézis: az esszenciális aminosavakat a táplálékkal kell felvenni. A nem-esszenciális aminosavakat viszont a máj szintetizálja pl. ketosavakból. Típusreakció:

mindkét irányban végbemegy. (Pl.: a cukorlebontás során keletkezik piroszőlősav és α -keto-glutársav, ezekből alanin, ill. glutaminsav transzaminálható.)

Nitrogén anyagcsere: Az aminosavak bontásánál keletkező ammóniát karbamiddá alakítja, a nukleotidok purin bázisai-ból húgysavat képez, ezek a vérrel a vesébe jutnak majd a vizelettel kiválasztódnak (köszvény)

MÉREGTELENÍTÉS

A szervezetbe jutó, vagy ott keletkezett toxikus anyagokat a máj hatástalanítja és a véráramba, vagy az epébe kiválasztja. (Saját anyagokat is lebont pl. hormonokat).

Több ezer féle molekulát képes átalakítani – nem szigorúan specifikus enzimek (→ csoportspecifitás).

Általános elvek:

- az idegen anyag legreaktívabb csoportjait irányítottan elreagáltatni (ne a szervezet fontos molekuláival reagáljon);
- vízdoldhatóságot, kiválaszthatóságot javítani (gyorsabb kiürülés a vesén át)

KONJUGÁCIÓ

Konjugáció:

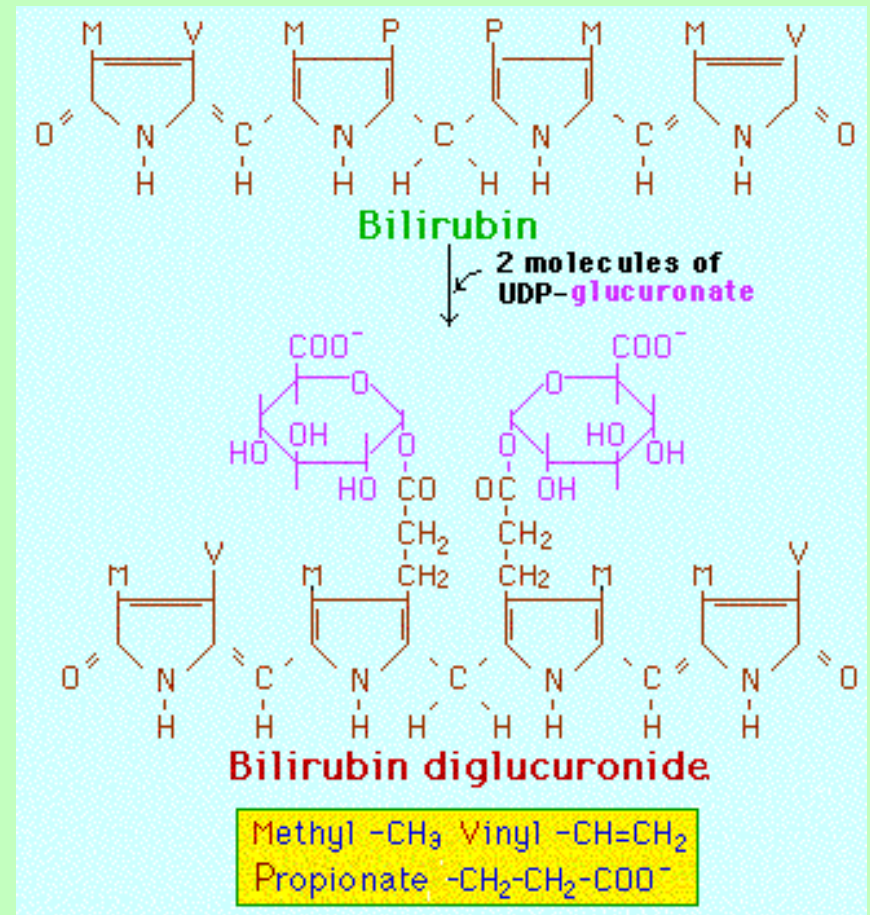
az idegen molekula reaktív csoportjára egy kéznél lévő, egyszerű molekulát (glükuronsav, glicin) kapcsol egy enzim

→ a reaktív csoport elreagált,

→ a vízoldhatóság javult,

→ a vese könnyebben kiválasztja

Példa: bilirubin konjugációja

MÉREGTELENÍTÉS 2.

Nitrovegyületek (erősen mérgezők) redukciója: a $-\text{NO}_2$ csoportot $-\text{NH}_2$ -ná redukálja:

- kevésbé mérgező a termék
- vízoldhatóság javul

Aromások oxidációja: aromás gyűrűt tartalmazó szerkezeti részre oxidációval egy fenolos $-\text{OH}$ csoportot visz be

- vízoldhatóság javul
- erre azután glükuronsavat lehet kötni

Alkohol feldolgozása: a primer alkoholokat az alkohol-dehidrogenáz előbb aldehiddé, majd ecetsavvá oxidálja, ez aztán acetyl-CoA formájában belép az anyagcserébe.

A VESE MŰKÖDÉSE

Kiválasztó és anyagcserezszerv (amin-oxidázok)

Nitrogén anyagcsere: a szervezet folyamatosan nitrogént vesz fel és ad le (napi 8-10 g N).

Felvétel: főleg fehérjék formájában

Tárolás: minimális (vér- és izomfehérjék egy része)

Kiválasztás: NH_4^+ formájában csak keveset lehet (pH), ezért az ammónia karbamiddá alakul a májban az arginin – ornitin – citrullin körben. Ez aztán a vesén keresztül ürül ki.

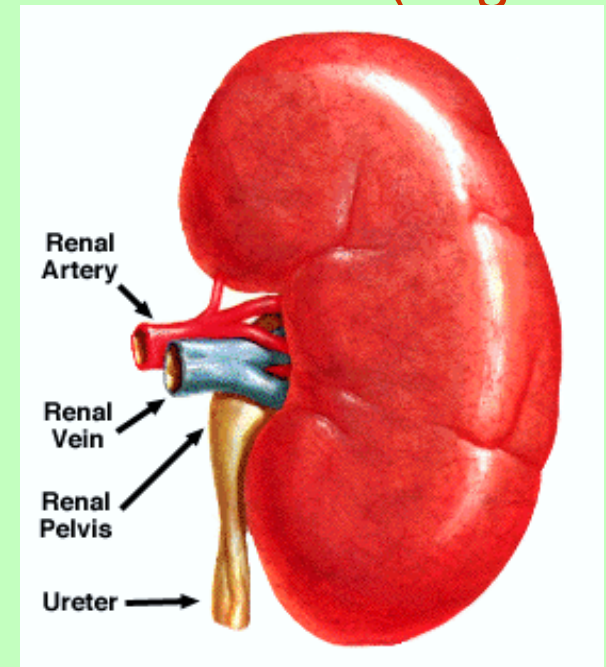
Maradék nitrogén: a vérszérumban kicsapás után oldatban maradó N-tartalmú anyagok együtt (karbamid, NH_4^+ , húgysav, kreatin, aminosavak).

A VESE MŰKÖDÉSE

VESEFUNKCIÓK

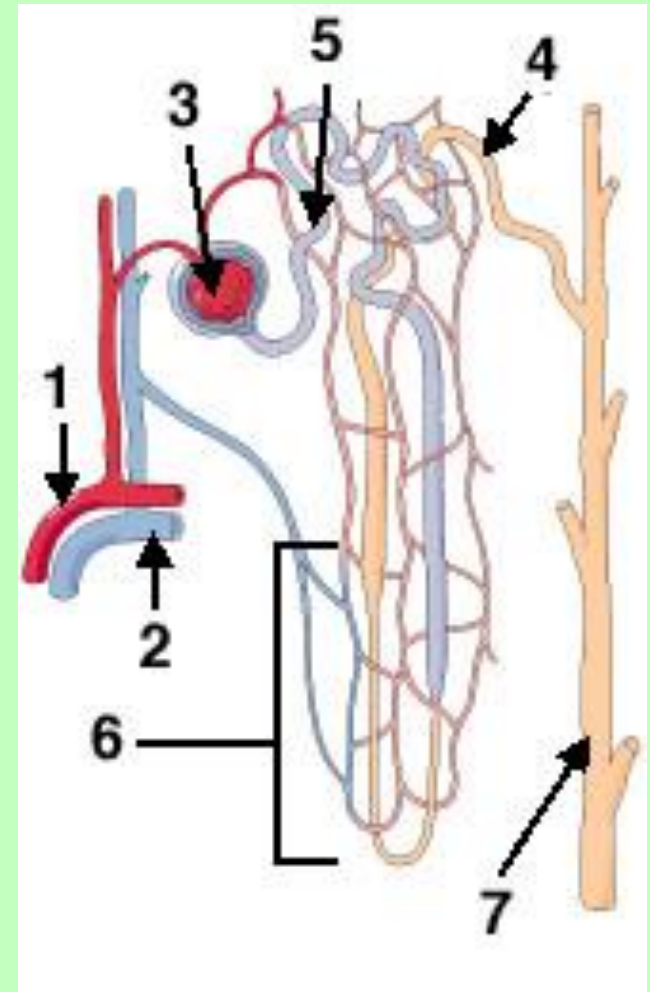
- izovolémia, izoionia, izoozmia
- ultrafiltráció (szűrletképzés), A hajszálerek fala (capillaris endothel) féligáteresztő membránként viselkedik (vágása kb. 60 kD). A sejtés elemeket és a makromolekulákat visszatartja, a kis molekulákat nem. Létrejön az elsődleges szűrlet (kb. 180 l/nap). 99%-a visszaszívódik
- reabszorpció (visszaszívás),
- szekréció (kiválasztás)

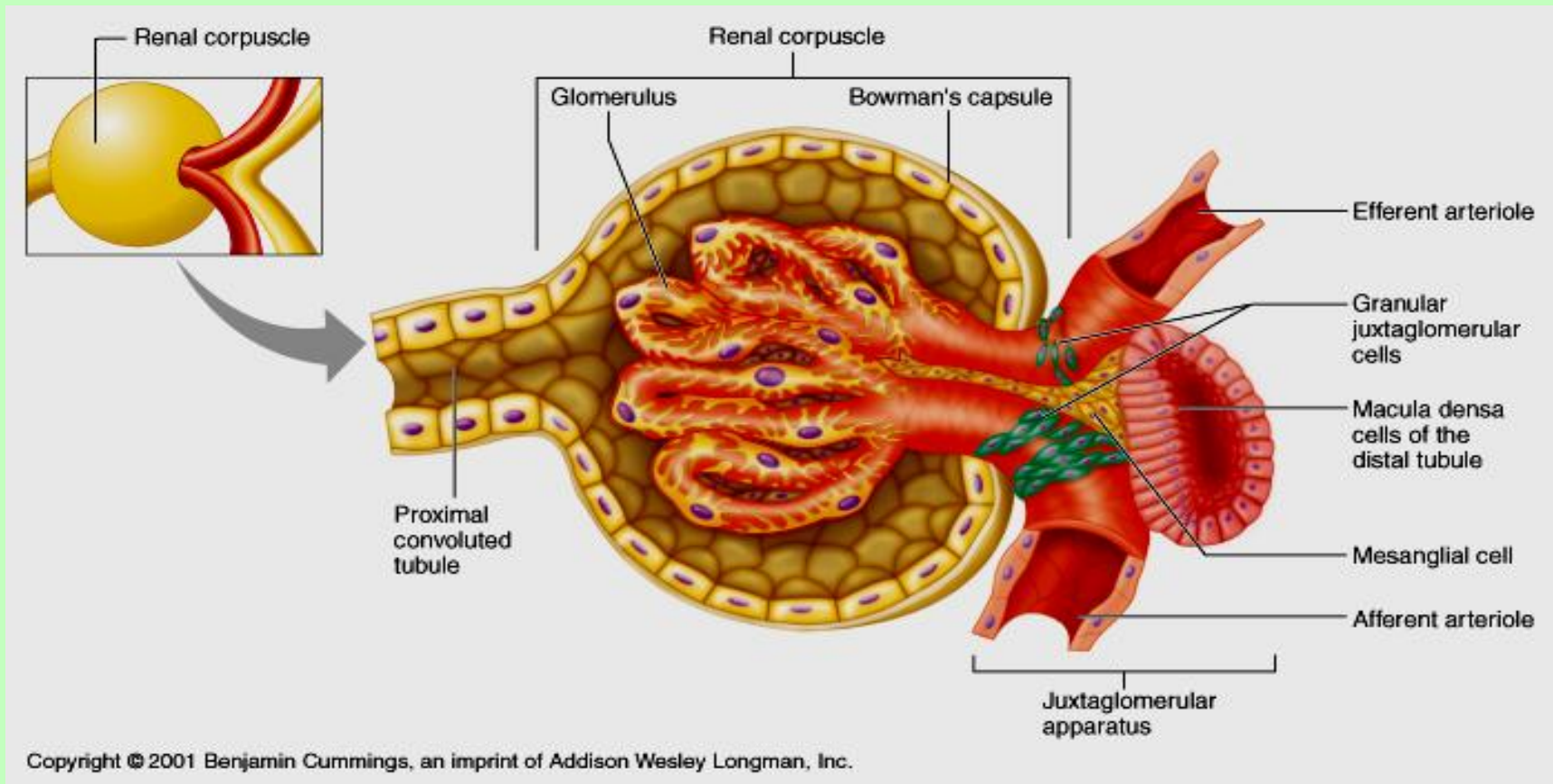
MIKROANATÓMIA: NEPHRON

A nefron a vese szerkezeti és funkcionális egysége (kb. 1,5 millió db)

- 1: Interlobuláris artéria
- 2: Interlobuláris véna
- 3: Glomerulus / Bowman tok $\varnothing = 200 \mu\text{m}$, együtt = Malpighi test
- 4: Disztális tubulus („távoli”)
- 5: Proximalis tubulus („közeli”)
- 6: Henle kacs
- 7: Gyűjtőcsatorna → vesemedence → húgyvezeték

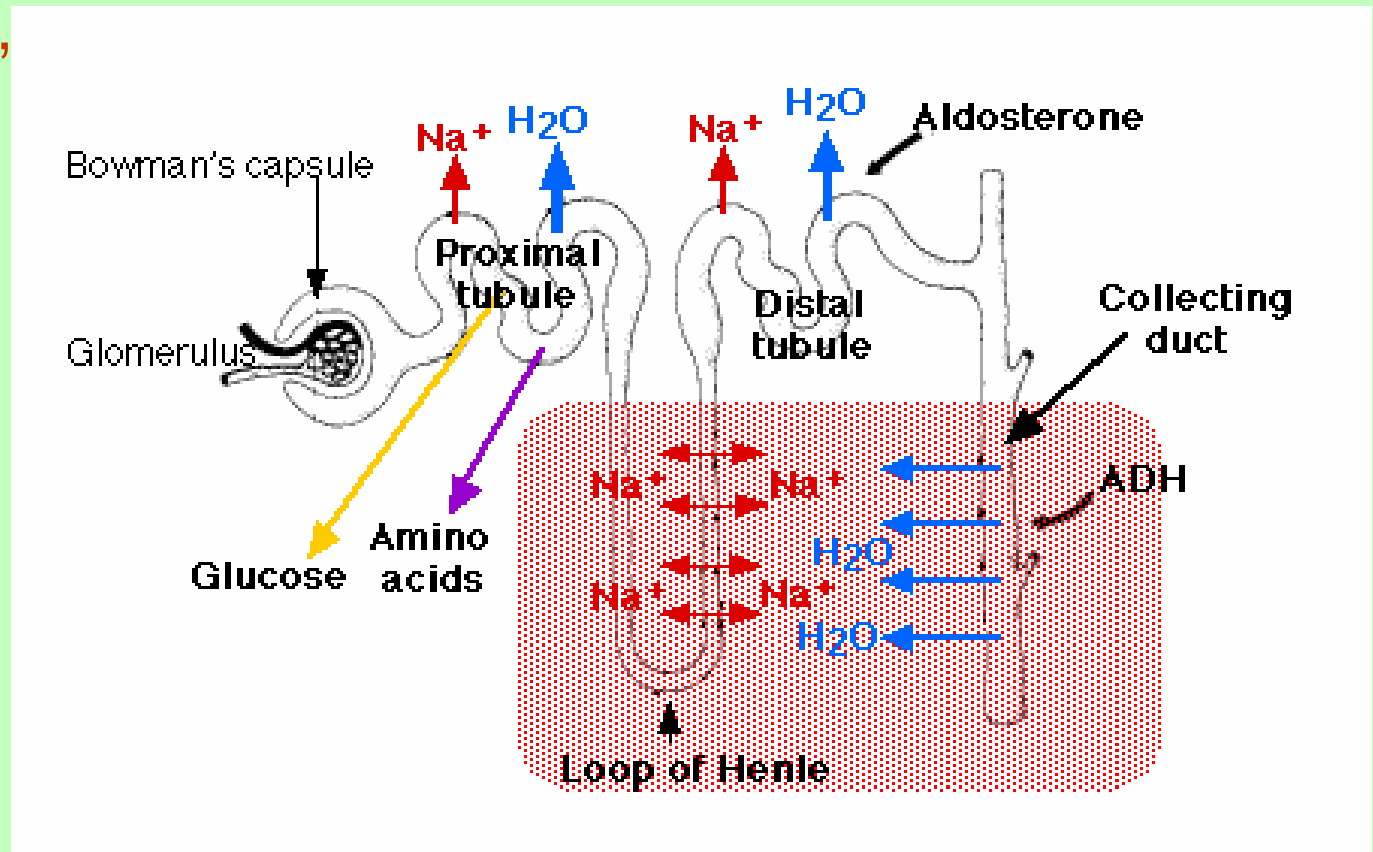

GLOMERULUS, BOWMAN TOK

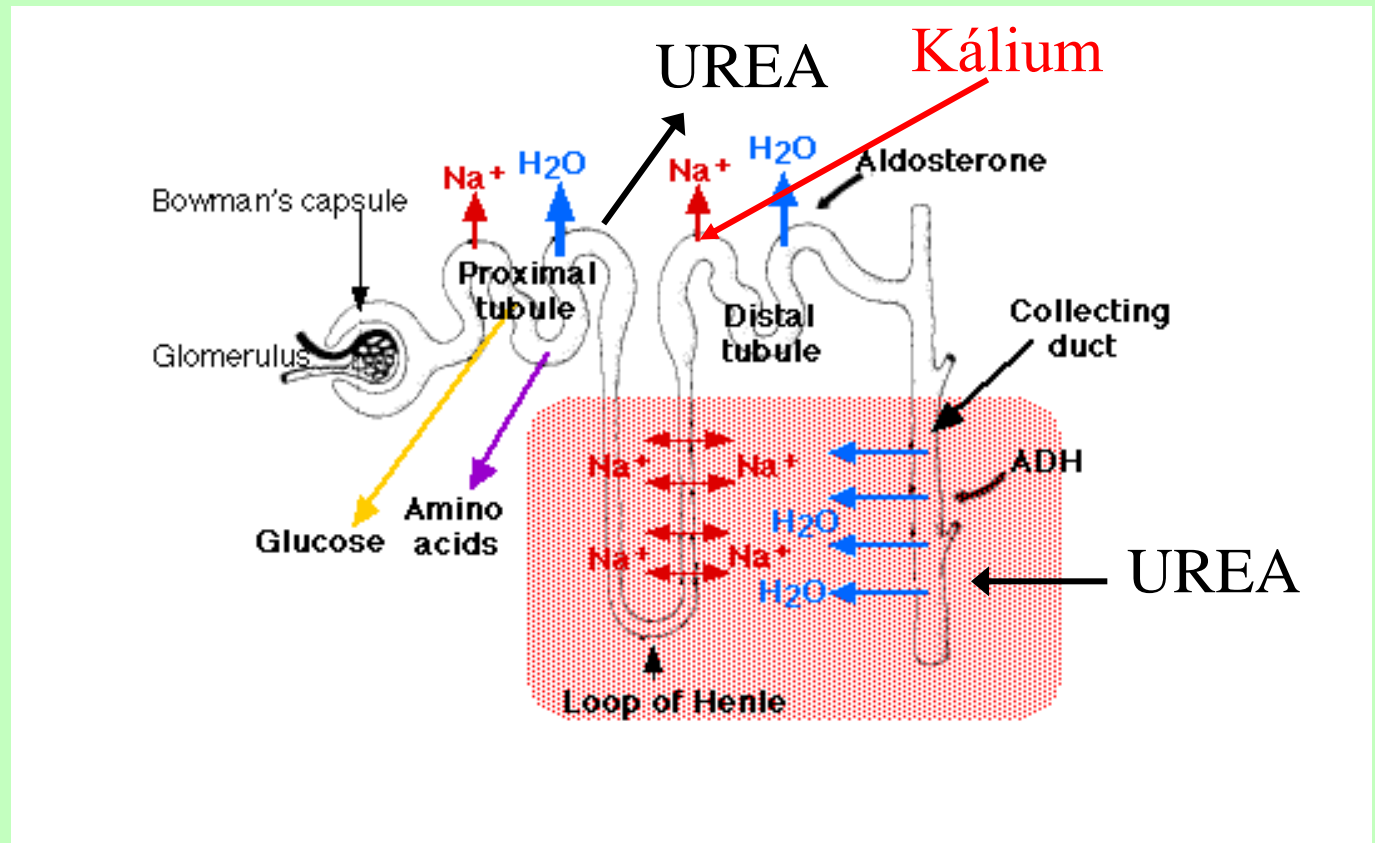
REABSORPCIÓ

A víz 2/3-a a proximális szakaszon szívódik vissza, a többi a végén, ahol a hormonok hatnak (ADH=anti-diureting hormon vazopresszin, aldoszteron)

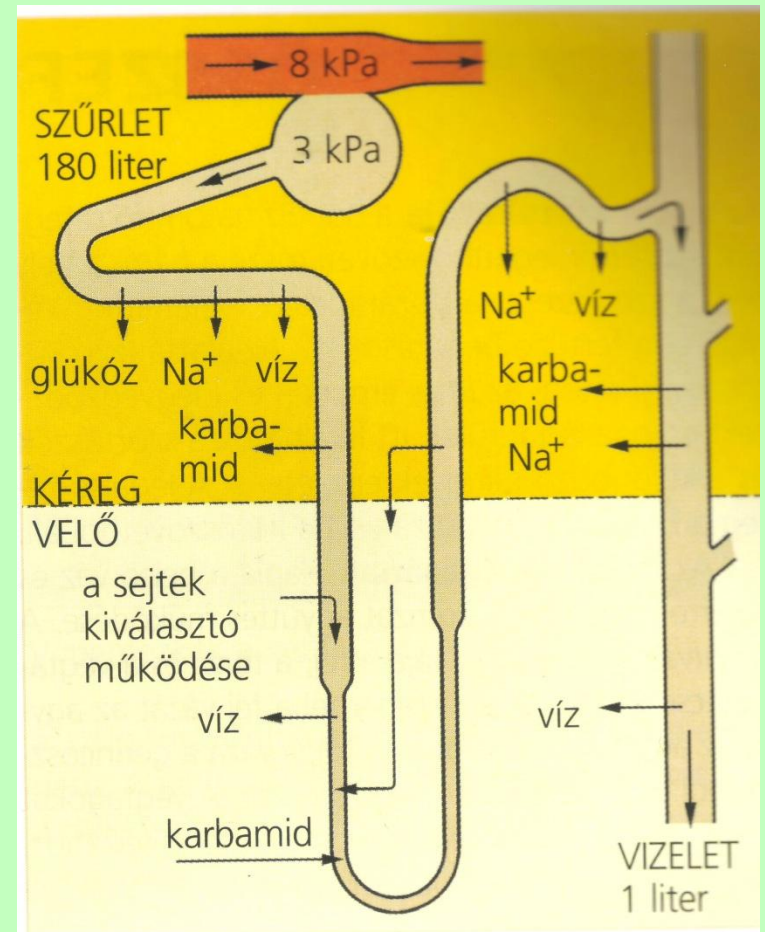
REABSORPCIÓ 2.

A különböző anyagok más és más szakaszon szívódnak vissza:

REABSORPCIÓ 3.

- A hatékony ultraszűrés hajtóereje a glomerulus hajszálérgombolyag fala két oldalán levő nyomáskülönbség.
- A vizelet a gyűjtő tubulus alsó hajtókanyarulatában a legtöményebb.

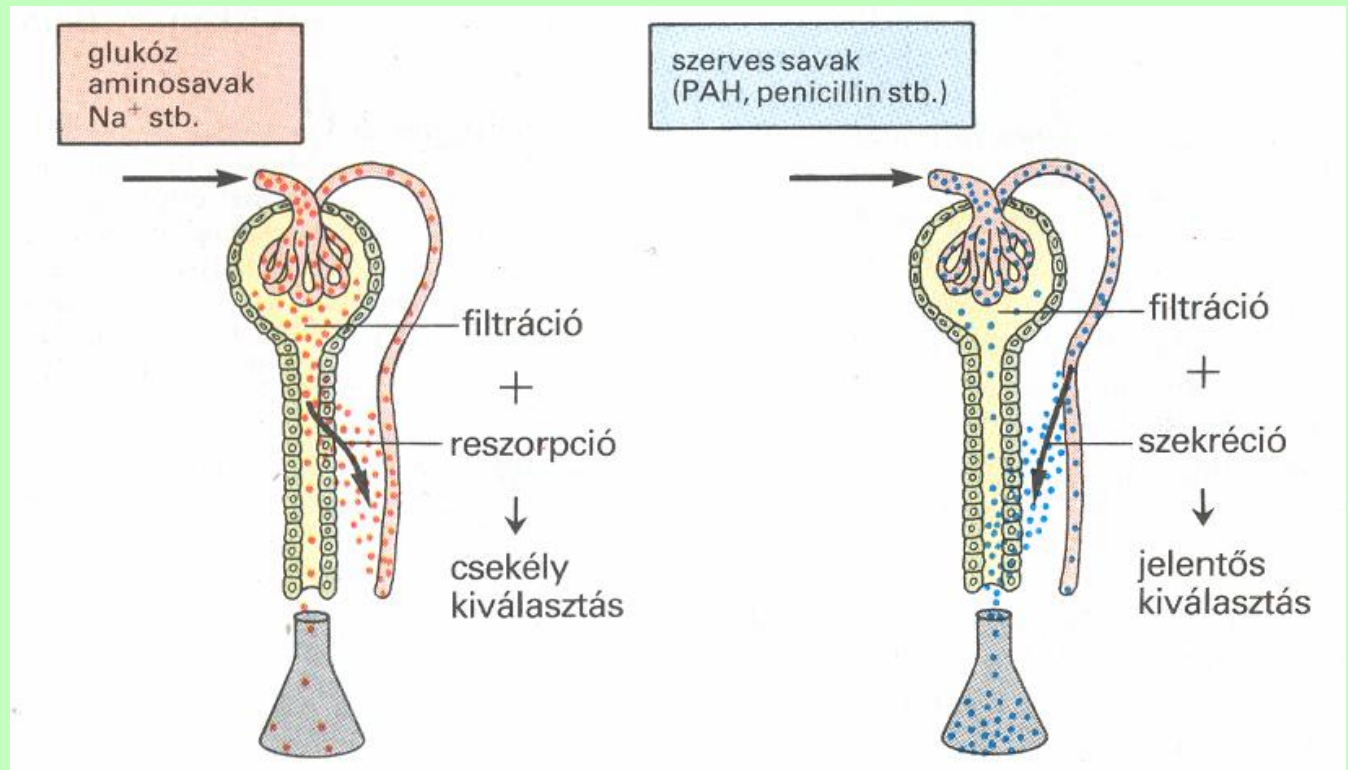
144. ábra A nefron működése

	Víz	Na ⁺	Glükóz	Karbamid
	Százalékos mennyiség			
Szűrlet	100	100	100	100
Elvezetőcsatorna közeli szakasza	30	30	0	45
Hajtókanyar	15	36	-	258
Elvezetőcsatorna távoli szakasza	9	3	-	96
Vizelet	0,5	0,2	-	45

RESZORPCIÓ ÉS SZEKRÉCIÓ

Gyenge sav transzport: aktív transzporttal visz ki karbon-sav csoportokat tartalmazó molekulákat, pl. glükuronidokat, penicillint.

KÓROS MŰKÖDÉS

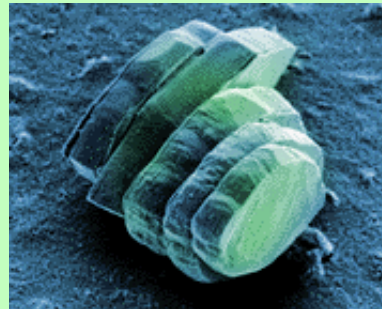
Cukor: megjelenése magas vércukorszintet jelez (kb. 2 g/l, 10 mmól), a vese csak eddig tud teljesen reszorbeálni.

Cukorterheléssel egészséges személyeknél is kiváltható.

Fehérje: a glomerulusban az érfal mint szűrőmembrán nem működik megfelelően (pl. vesegyulladás). „Cilinderek”: a fehérje kicsapódik a csatornákból, ezek a henger alakú mikroszkópikus testek jelennek meg a vizeletben.

Vesekő: rosszul oldódó sók kiválhatnak. Fajtái:

- Kalcium oxalát
- Húgysav
- Kalcium karbonát

VESEELÉGTELENSÉG

Az általános elégtelenség esetén az anyagcsere-termékek felhalmozódása a vérben megváltoztatja az élettani 7,4 körüli pH-t. Másrészt a maradék nitrogén káros anyagai (karbamid, ammónium ion, húgysav) felhalmozódnak a vérben, és súlyos mérgezést (toxikózis) idéznek elő.

Kezelése lehet művesekezelés (dialízis): a beteg vérének egy féligáteresztő membránt tartalmazó dializáló modulon engedik át, ahol a kismolekulájú anyagok kidiffundálnak a vérből. Ez az eljárás lényegében az elsődleges funkciót pótolja, de az aktív transzportokat nem.

AZ IZOMMŰKÖDÉS

Anatómiailag megkülönböztetünk sima és harántcsíkt izomzatot, de az alapstruktúra (szarkomer) azonos.

Sejthártya: sarcolemma; sejtplazma: sarcoplasma

ER: sarcoplasmaticus retikulum (T és L tubulusok)

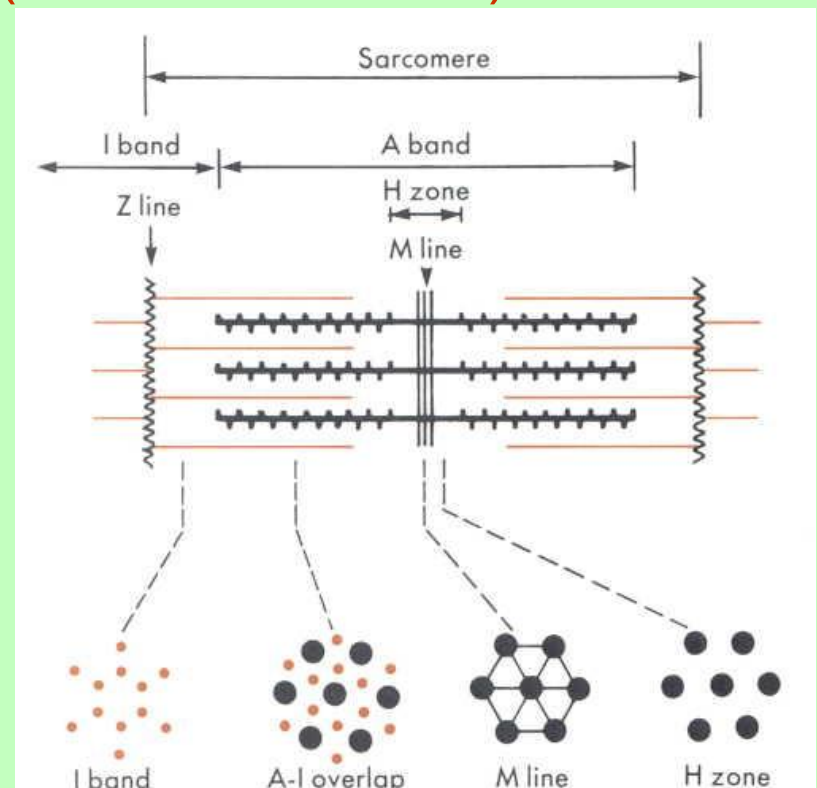
Harántcsíkt izom:

Izomrost: „óriás sejt”

Az összehúzódás irányára merőlegesen Z és M vonalak (inkább síkok) tagolják, párhuzamosan pedig hatszöges elrendezésben vékony és vastag fonalak/ gerendák fut-nak.

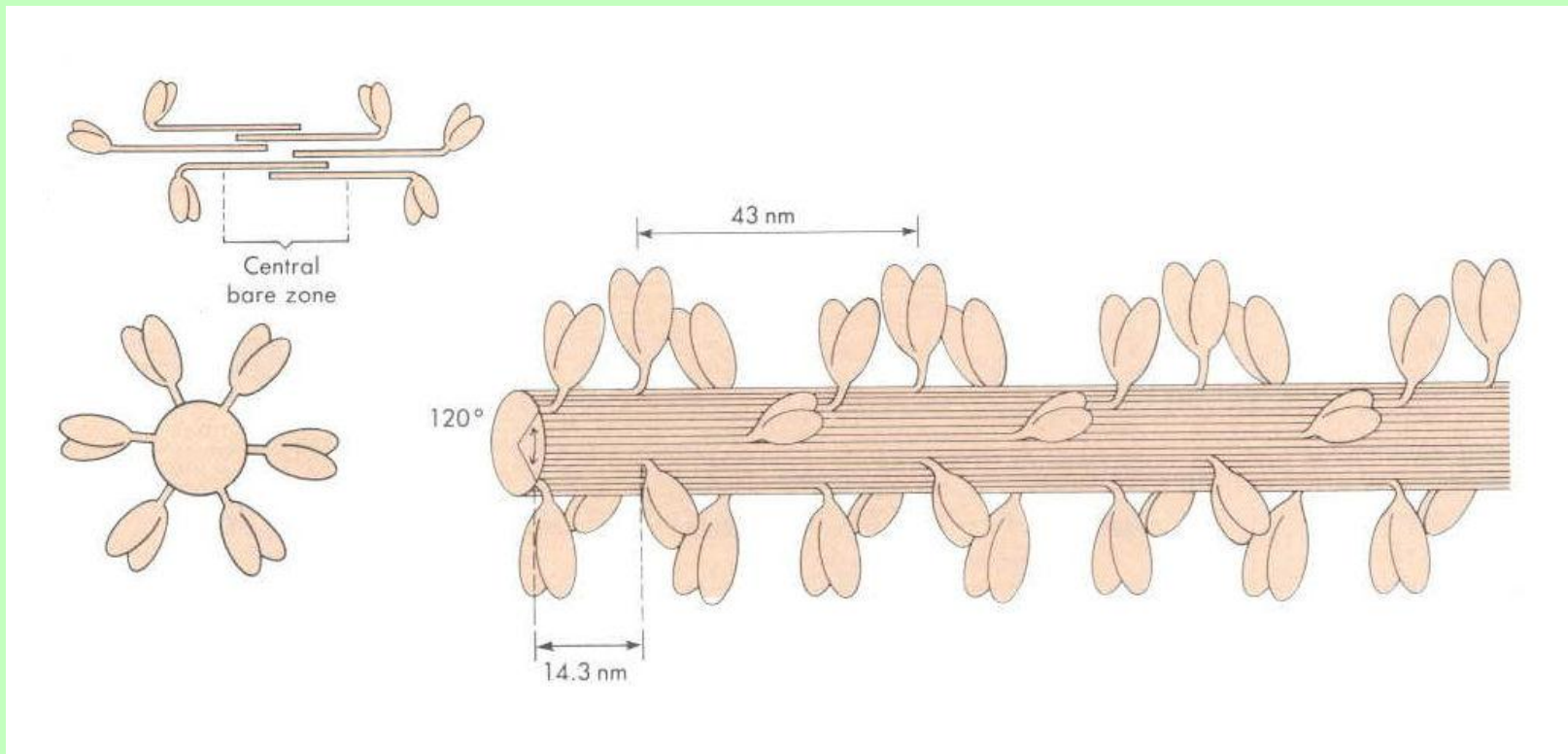
Aktin : miozin = 2 : 1

A sarcoplasmában rácsszerű hálózatoz alkotnak.

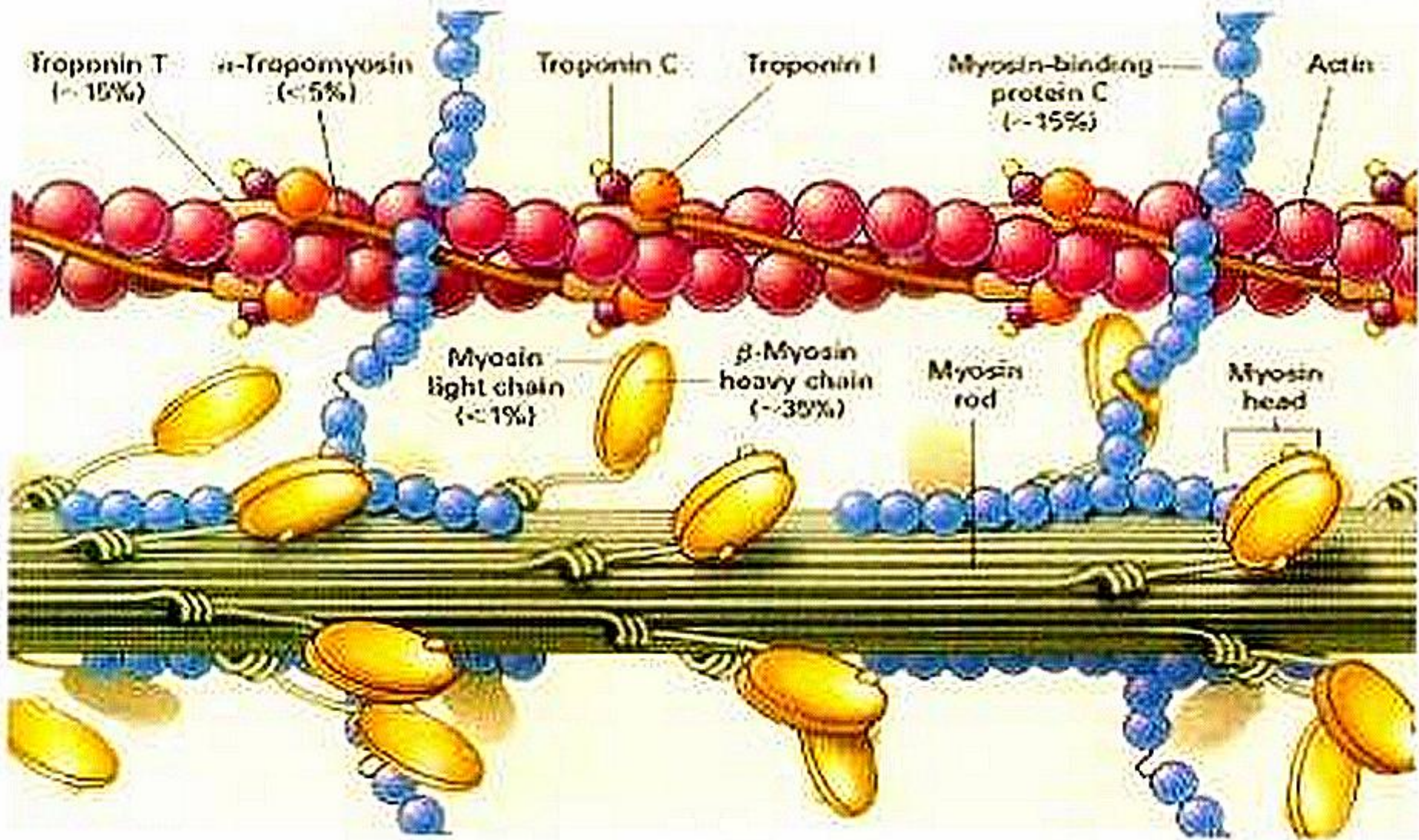

FINOMSZERKEZET

A miozin „gerenda” sok egyforma „golfütő”szerű alegység-
ből áll. A fejek szabályos hatszöges elrendezésben állnak.

FINOMSZERKEZET 2.

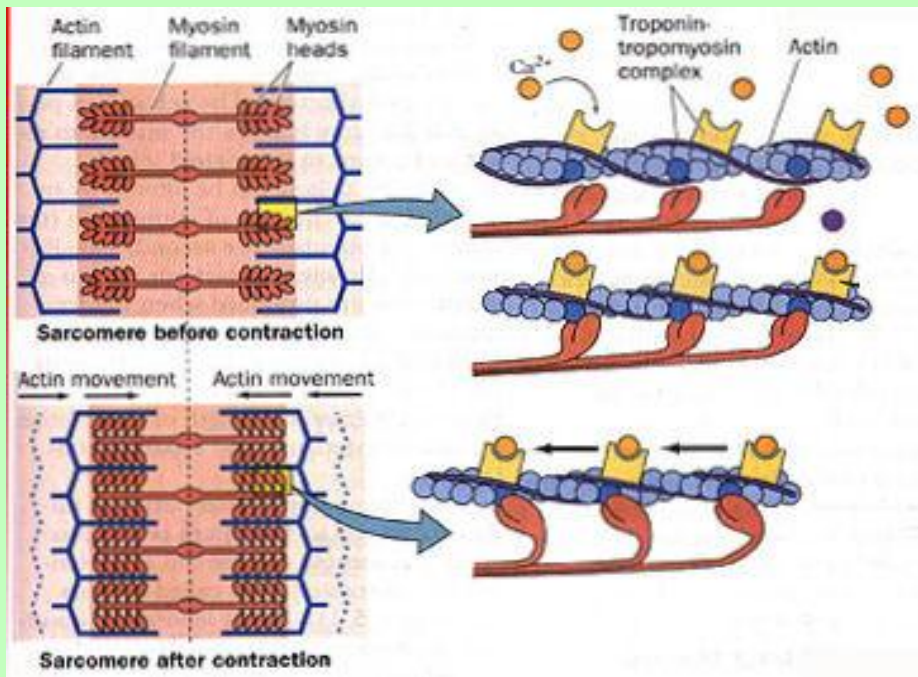
Izomösszehúzódnás mechanizmusa 1.

- Az izomrostot beidegző sejt axonjának végbunkóiból felszabaduló acetil-kolin (ACh) indítja el akciós potenciál hatására
- Az ACh a posztszinaptikus membrán transzmitter-függő ioncsatornáit megnyitja: Na^+ áramlik az izomrost plazmájába – akciós potenciál
- Az akciós potenciál továbbterjed az izomrost membránján
- Az ún. T-tubulusok közvetítésével bejut a sejt belsejébe (transzverzális tubulus, ami harántirányú kapcsolatot létesít a filamentumok között)
- T-tubulus átadja az akciós potenciált az L-tubulusnak
- A tubulusokból felszabadul a Ca^{2+} és beáramlik a sarcoplasmába

IZOMÖSSZEHÚZÓDÁS 2.

- A Ca^{2+} a troponin-tropomiozin komplex konformációs változásáért felel.
- Kötőhelyei: Troponin-T (tropomiozinhoz rögzíti a troponint); Troponin-C (a troponin molekula Ca^{2+} kötőhelye); Troponin-I (aktin kötőhely).
- A beáramló Ca^{2+} beköt a C kötőhelyre a tropomiozin elmozdul, ezzel a troponin-I leválik az aktinról: szabaddá válik az aktin kötőhely.

A miozin fejek Ca^{2+} jelenlétében és ATP bontással „bólintanak”, ezzel elmozdítják az érintkező aktin fonalakat.

Maguk a molekulák nem rövidülnek meg, hanem elcsúsznak egymás mellett. Nem „rugó”, hanem „teleszkóp”.

IZOMÖSSZEHÚZÓDÁS 3.

- Az aktin és a miozin összekapcsolódásához nem kell energia.
- A miozin fej elmozdulása energia igényes. A miozin fejben ATPáz enzim található. Az aktin-miozin kötés felbontása is energia igényes.
- A kötés szétbontása után újabb kötést létesít egyre közelebb húzva a két I síkot egymáshoz (egy elmozdulás 10-30 nm-es csúszást jelent)
- A max. összehúzódás a két I sík találkozásáig tart. További nyújtás az izom szakadásához vezet.

Csúszó filamentum modell (~ teleszkóp)

- A folyamat addig megy, amíg van Ca^{2+} és ATP. Az ATP bontás során termelt energia kb. 60%-a hővé alakul az izomműködés során.

A KALCIUM SZEREPE

A motoros neuron a szinapszison keresztül ingerli az izomsejtet. Ennek szarkoplazmás retikulumából Ca^{2+} ionok áramlanak ki, ezek kötődnek a troponinra – létrejön az elmozdulás. Az izom elernyedéséhez az kell, hogy a Ca^{2+} leváljon a troponinról, ami az aktin és a miozin közötti kölcsönhatás megszűnéséhez vezet.

Ehhez az kell, hogy a Ca-pumpák aktív transzporttal visszavigyék a Ca^{2+} ionokat a citoplasmából a SR-ba (kalszekvesztrin = raktározó fehérje, kb 40 Ca^{2+} iont képes megkötni).

(Ellési bénulás: nagymérvű vér Ca-szint csökkenés, hullamerevség: ATP bontás elmarad)

Energetika, oxigén hozzáférés 1.

Energia: ATP-ből (genetikailag meghatározott, limitált) kb. 4 sec

Energia-tartalék: kreatin-foszfát kb. további 4+4 sec

Összesen kb. 10-12 sec-ig szolgáltat energiát: alaktacid (tejsavmentes) szakasz (nincs szükség külső energiára, sem O_2 -re)

Az izom további működéséhez egyéb E-forrás kell: tárolt glikogén – glikolízis az izomsejt citoplazmájában: 2 ATP és piroszőlősav.

Ha nincs elég O_2 , akkor tejsav keletkezik: anaerob-laktacid fázis. Edzettségtől függően 30-180 sec-ig tartható fenn

Energetika, oxigén hozzáférés 2.

- Ha van elegendő O_2 : a piroszőlősavból acetil-csoport, majd acetil-CoA képződik, ami be tud lépni a citrát ciklusba.
- A terminális oxidáció szintén ATP-t termel.

Az anaerob szakaszban termelődő tejsav az izomsejt citoplazmájából a vérbe jut, azzal a májba, ahol a glükoneogenezis során újra piruváttá vagy glükózzá alakul. Nagy terhelés során növekedhet a vér tejsav szintje. Anaerob izommunka: tejsav (izomláz)

- Aerob-anaerob küszöb: egyéenként változik, a vér laktát szintjéhez köthető (4 mmol/l – 10 mmol/l): 40 sec max. intenzitással
- Aerob kapacitás: a sejtlégzés szintjén kb. 5 perc utántól
- A glikogén raktár jelentős: hosszú ideig képes az aerob munkára

A VÉR BIOKÉMIÁJA

Áramló folyadék, amely anyagokat és hőt szállít a szervezetben belül, és beállítja az állandó belső környezetet a sejtek számára. A sejtközötti folyadékban diffúziós transzport működik, a vér viszont áramlik = konvekciós transzport. Kétirányú: a sejtekhez viszi a tápanyagokat és az oxigént, elszállítja az anyagcsere-termékeket, a szén-dioxidot és a hőt.

Lazarostos kötőszövet.

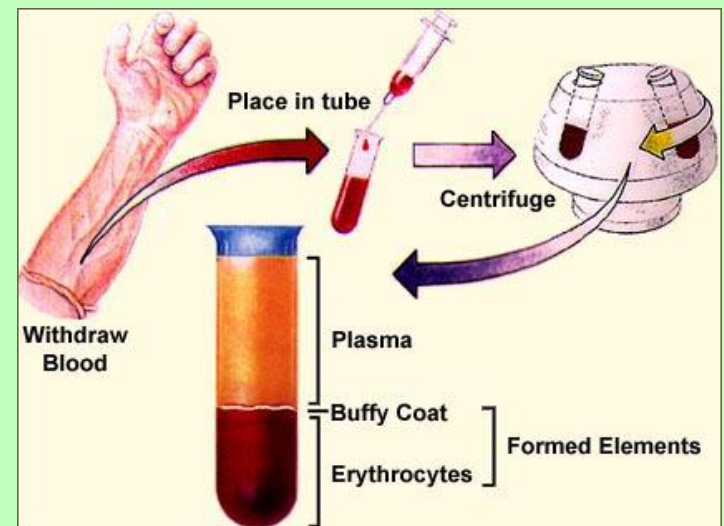
Mennyisége kb. 5 liter.

Vér = vérplazma + sejtés elemek

Vér = szérum + vérlepleny

Szérum = plazma –

(fibrinogének és véralvadási faktorok)

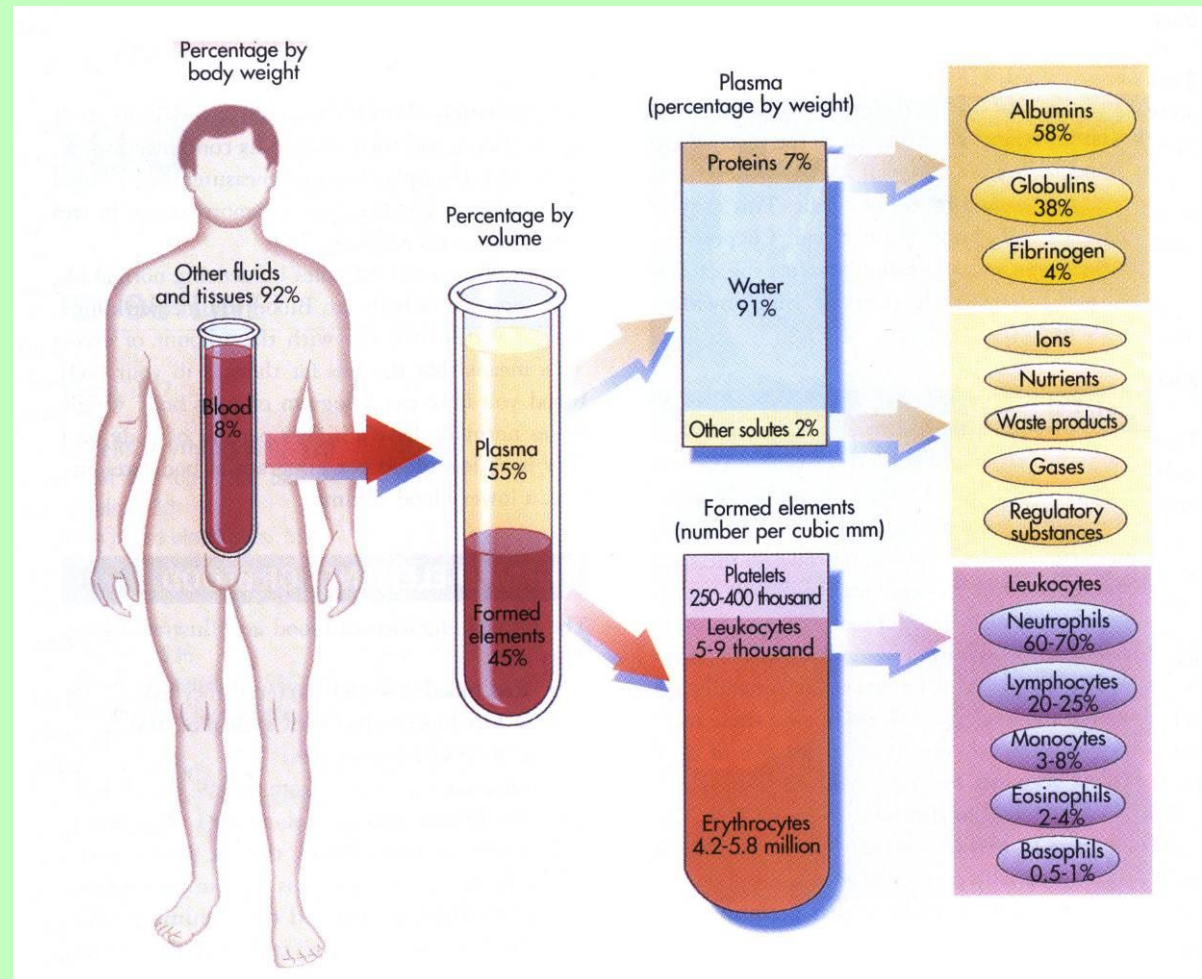

A VÉR ÖSSZETÉTELE

Összes szárazanyag: 17 %, de térfogatra az alakos elemek 45-50 %-ot tesznek ki.

Vizsgálat:

- teljes
- centrifugálás után (plazma)
- alvadás után (szérum)

A VÉR IONÖSSZETÉTELE

Ionok, sók:

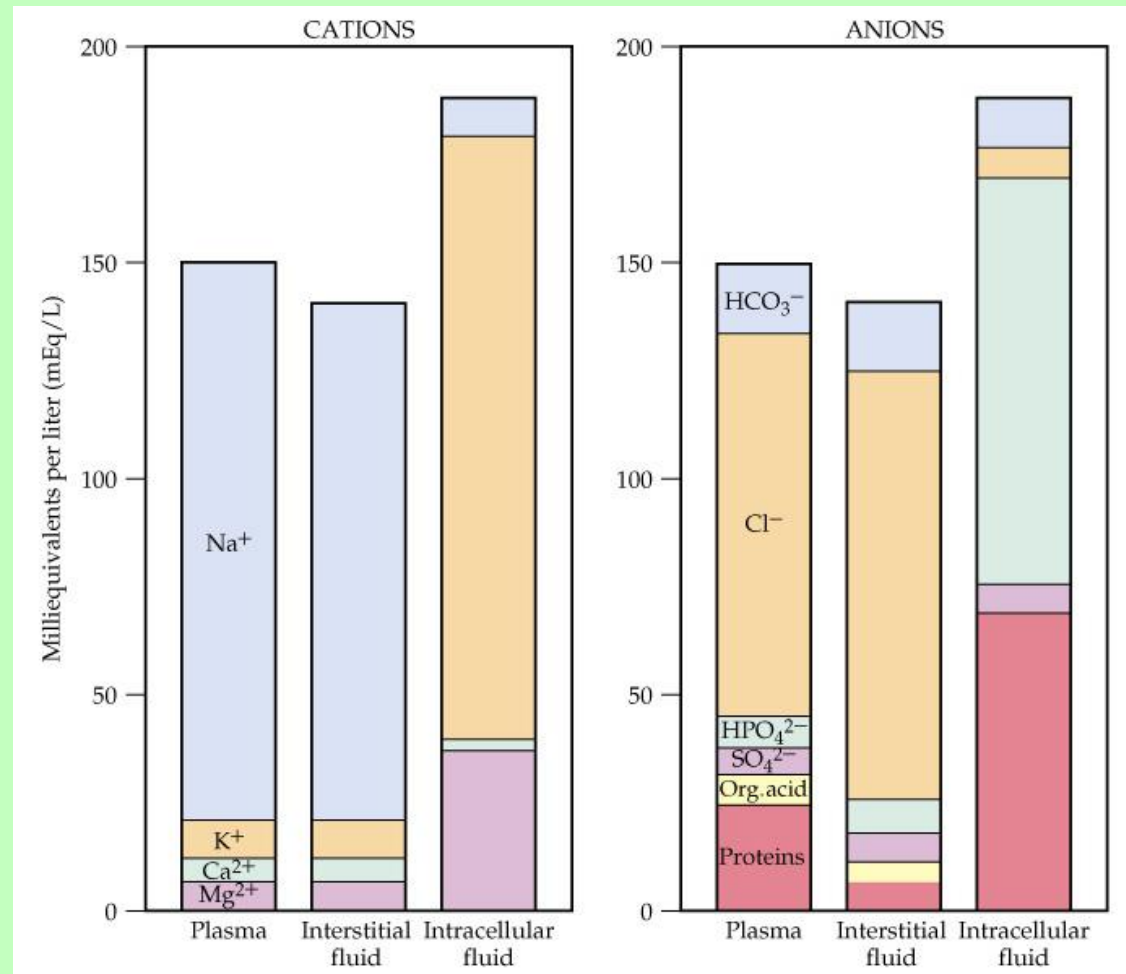
-állandó ozmózisnyomás, ~0,3 ozmól (fiziológias sóoldat)

-állandó pH (puffer)

artériás vér: 7,4

(hidrogén-karbonát, foszfát, fehérje)

A sejten belüli nagyobb koncentrációt a fehérjék és félig áteresztő membránok okozzák.

VÉRFEHÉRJÉK

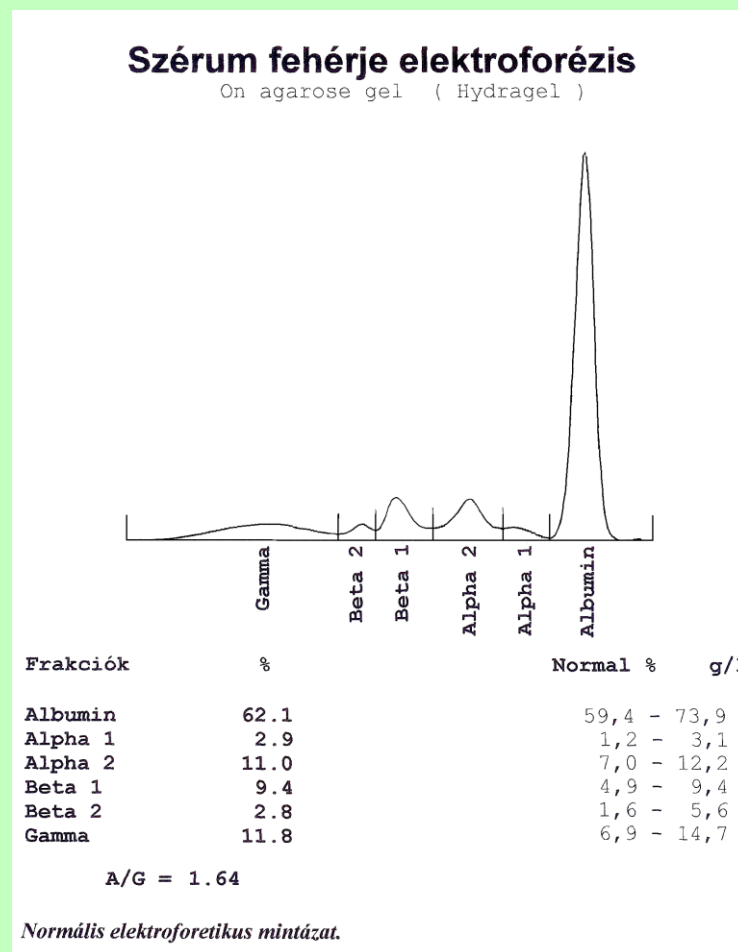
Több frakció:

Albumin: pufferol, beállítja az ozmózisnyomást, N tartalék, apoláros hordozó.

Globulinok (α_1 α_2 β_1 β_2) Gliko- és lipoproteinek, szállító funkció

γ globulin: immunfehérjék, antitestek, a fehér vérsejtek termelik

Véralvadási faktorok: fibrinogén

VÖRÖS VÉRSEJTEK

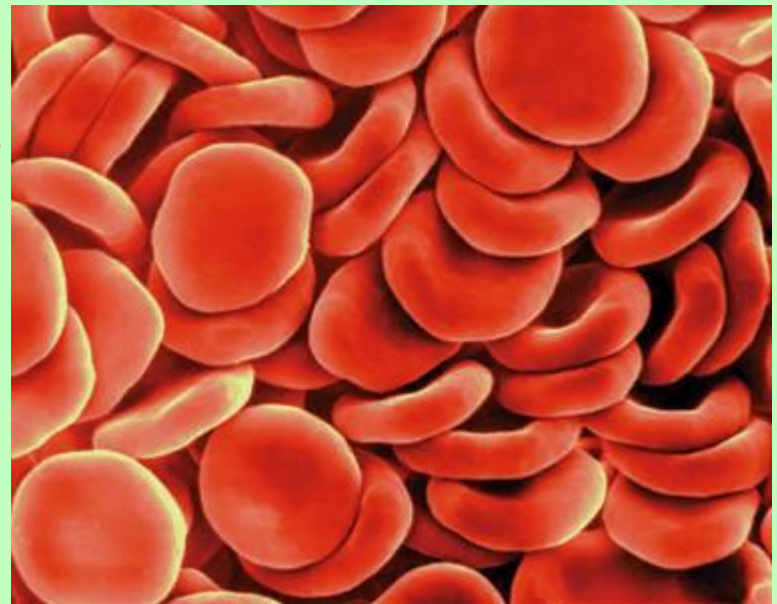
Kicsi, hiányos sejt ($d \sim 8 \mu\text{m}$). A vörös csontvelőben keletkeznek, elveszítik a sejtmagjukat. 4-5 millió db/ mm^3 .
Élettartamuk 100-120 nap, ezután a lépben esnek szét.

Képződés-pusztulás egyensúlya,
hormonális szabályozás alatt
(eritropoietin).

Vérszegénység – B₁₂ vitamin, Fe

Fő funkció: oxigénszállítás
(fehérjetart. 95 %-a hemoglobin)

Membránja hordozza az AB0
vércsoport-tulajdonságokat
(glikoproteinek)

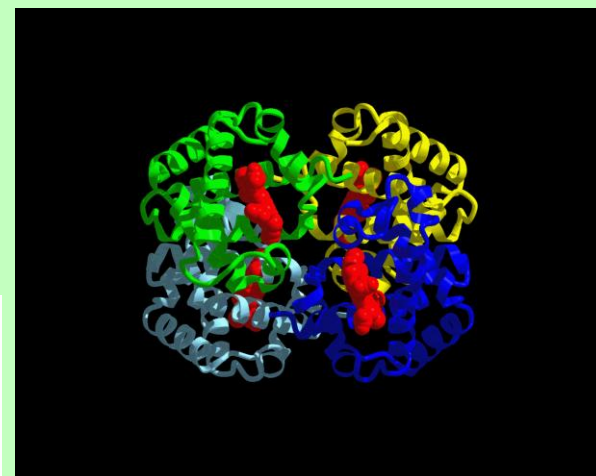
HEMOGLOBIN

Reverzibilis oxigénkötésre képes szállító fehérje.

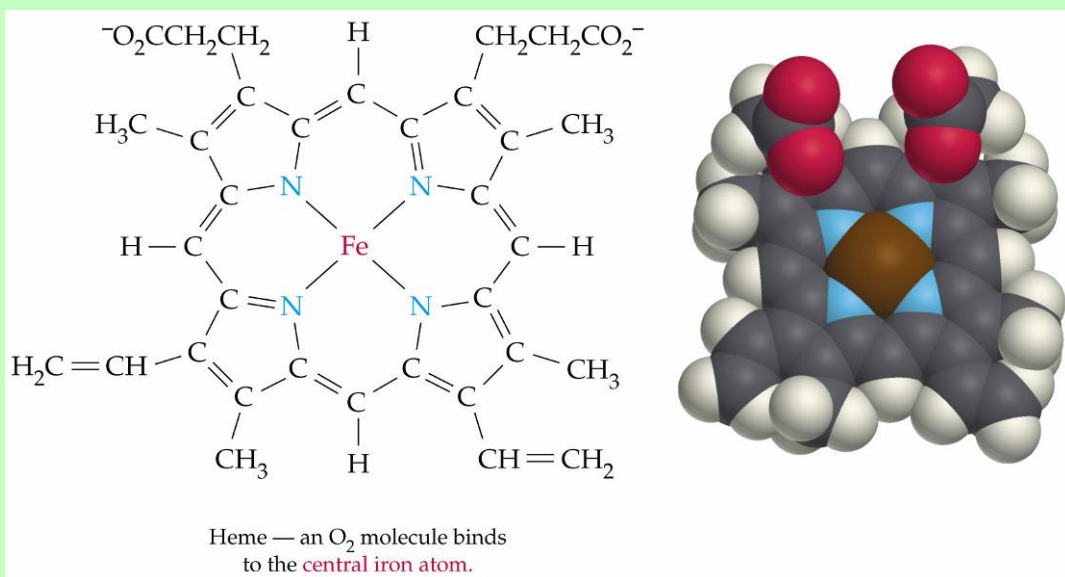
Negyedleges szerkezet: $\alpha_2\beta_2$

4 lánc, 4 hem, 4 oxigén-kötőhely

A gerinceseknél általános, csak néhány aminosavnyi a különbség

A vasatomon más is
kötődhet: $H^+ \rightarrow CO_2$
szállítás
CO kötődés:
mérgezés

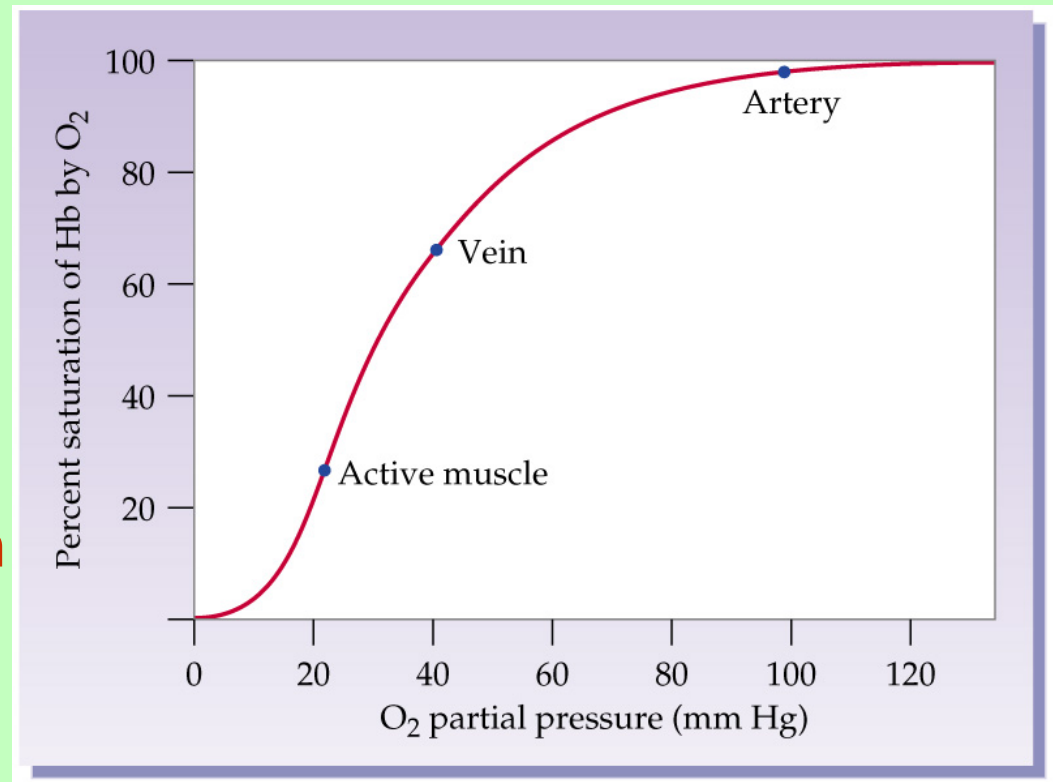
OXIGÉNSZÁLLÍTÁS

A hemoglobin oxigénkötő képessége elsősorban az oxigén parciális nyomásától függ. Tüdő: parciális nyomáskülönbség – vérbe diffundál.

Az oxigén parciális nyomása a tüdőben és a vérben

Hely	P_{O_2} (Hg mm)
Levegő, 1 bar	159
Alveolusban	100
Artériás vérben	95
Vénás vérben	40

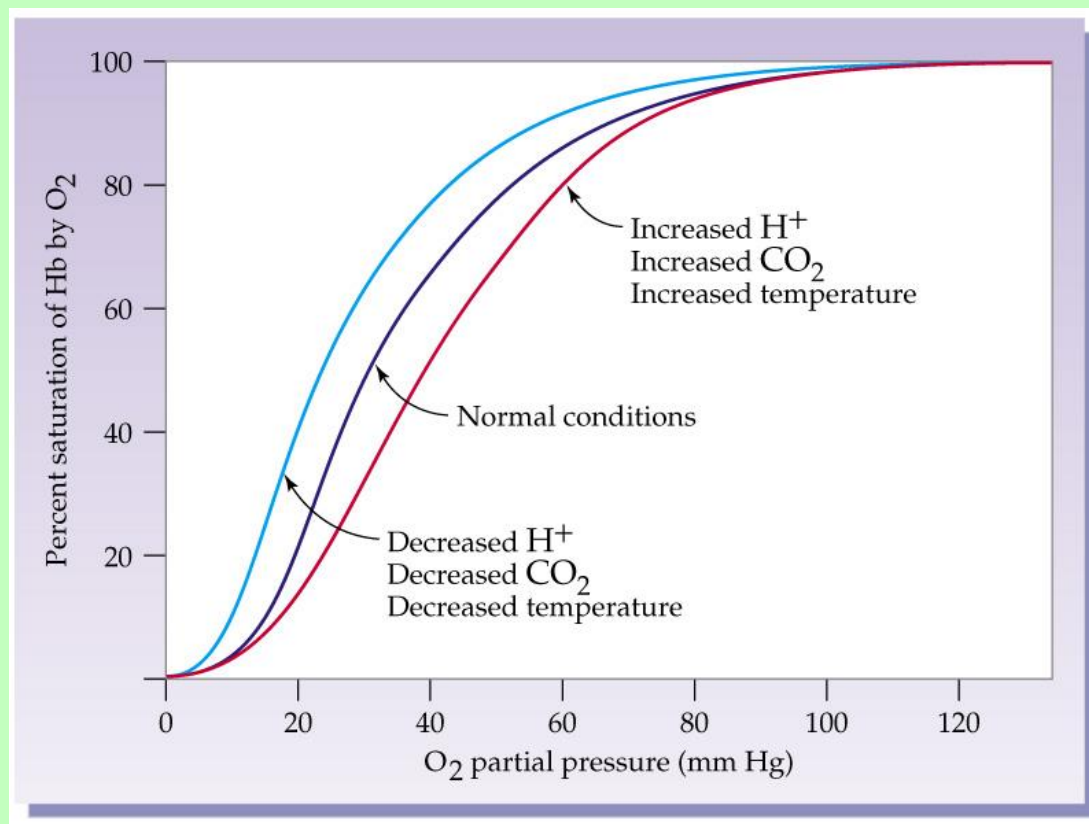
S görbe - a hemoglobin négy kötőhelye nem egyenértékű

OXIGÉNSZÁLLÍTÁS 2.

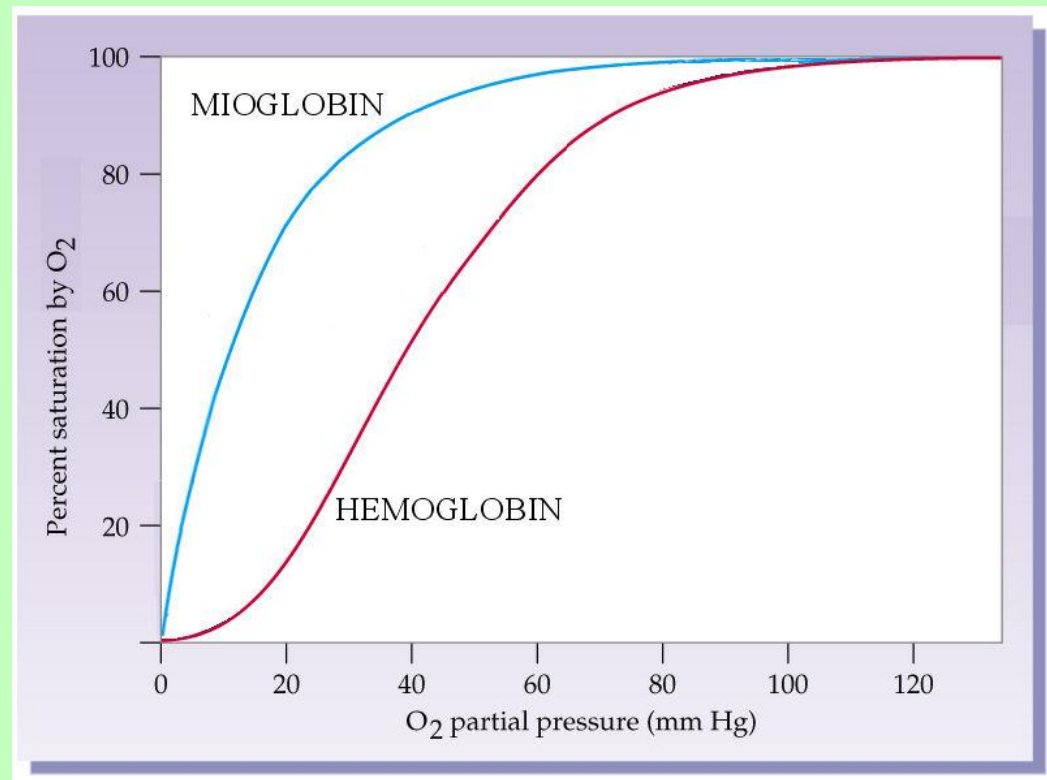
Az oxigén kötődése függ még a pH-tól és a hőmérséklettől. Emiatt a munkát végző perifériális szövetekben javul az oxigénleadás.

100 ml vér 22 ml O_2 -t képes megkötni.

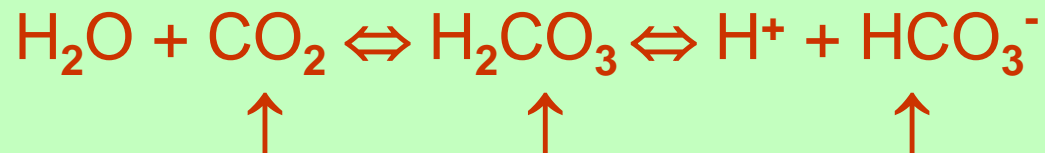
MIOGLOBIN

Helyhez kötött oxigénkötő fehérje, az izmokban O_2 tartalék.
Erősebben köt, mint a hemoglobin → csak oxigénhiányban ad le oxigént.

SZÉNDIOXID SZÁLLÍTÁS

Az oldott széndioxid több formában van jelen a vérben: a kémiai egyensúlyok:

fizikailag oldott

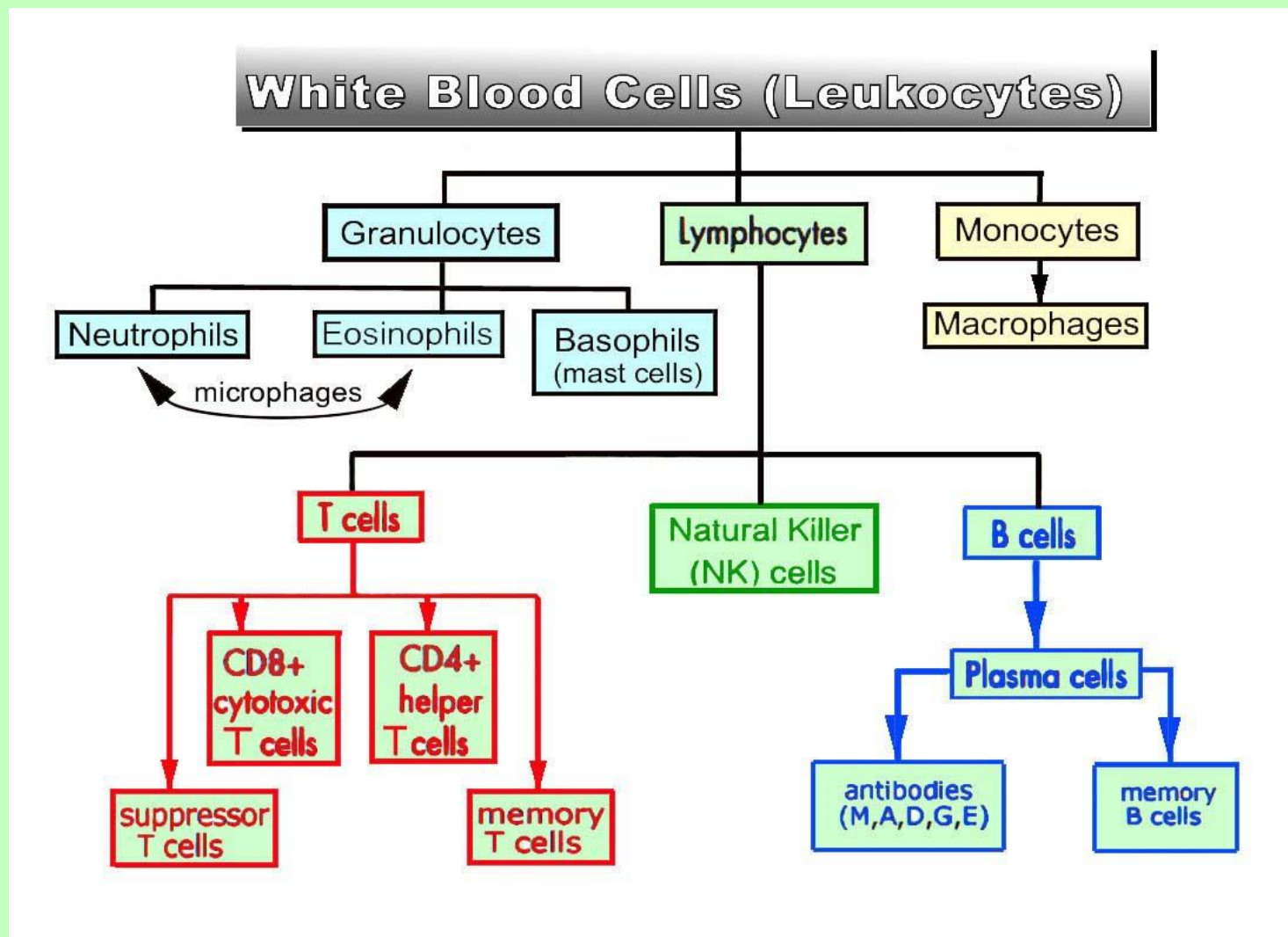
kémiaailag oldott

Az „üres” hemoglobin H^+ -t köt és szállít. A szövetekben felveszi a H^+ -t, ezzel jobbra húzza az egyensúlyokat \rightarrow elősegíti a CO_2 kémiai oldódását.

A tüdőben fordítva: leadja a H^+ -t, ez balra tolja az egyensúlyokat, felszaporodik a fizikailag oldott CO_2 és kilép a gázterbe.

FEHÉR VÉRSEJTEK

FEHÉR VÉRSEJTEK

Belső védekezésben résztvevő sejtmagvas sejtek.

Fehér vérsejtekből sokkal kevesebb van, 8-10.000 db/mm³, mégis sokféle van. A vöröscsontvelőben képződnek, őssejtekből.

Granulociták élettartamuk rövid, kb. 7 nap. Feladatuk a sejtidegen anyagok fagocitózisa. A mikrofág rendszer része. Sérülés, gyulladás helyén összegyűlnek (kemotaxis). Az elpusztult granulociták alkotják a gennyet.

Limfociták (nyiroksejtek): antitesteket képeznek, immunmemóriát hordoznak, az NK (natural killer) sejtek a beteg humán sejteket elpusztítják. A vöröscsontvelőben képződnek.

Monociták: élettartamuk szintén rövid. Makrofág rendszer. Főképp az elhalt saját, és nem saját sejteket kebelezik be, és bontják le, „kukások”. A vöröscsontvelőben képződnek.

RES

RES: reticulo-endothel systema

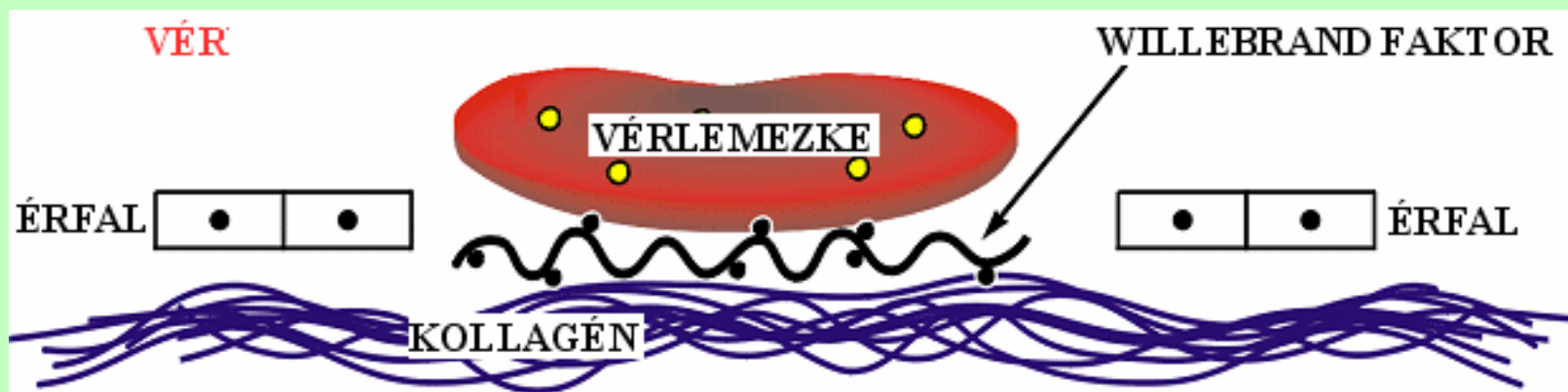
Immunrendszer helyhez kötött (álló) része.

- Lép
- Nyirokcsomók
- Köötőszövetben elhelyezkedő szervek
- Vérbépző szervek

VÉRLEMEZKÉK, TROMBOCITÁK

Még kisebb méretű, változó alakú, leegyszerűsödött sejtek. $250 - 400.000 \text{ db/mm}^3$. Ha az érrendszer valahol megsérül, akkor a sérülés helyén a vérlemezék a sérült érfalhoz tapadnak, és az odatapadtak közé mindig újabbak rakódnak le. Ha a sérülés kicsi, ez önmagában is elég lehet a lezáráshoz. Ha viszont a sérülés nagyobb, akkor a véralvadás megindul, és a fibrin tartja össze a lemezeket.

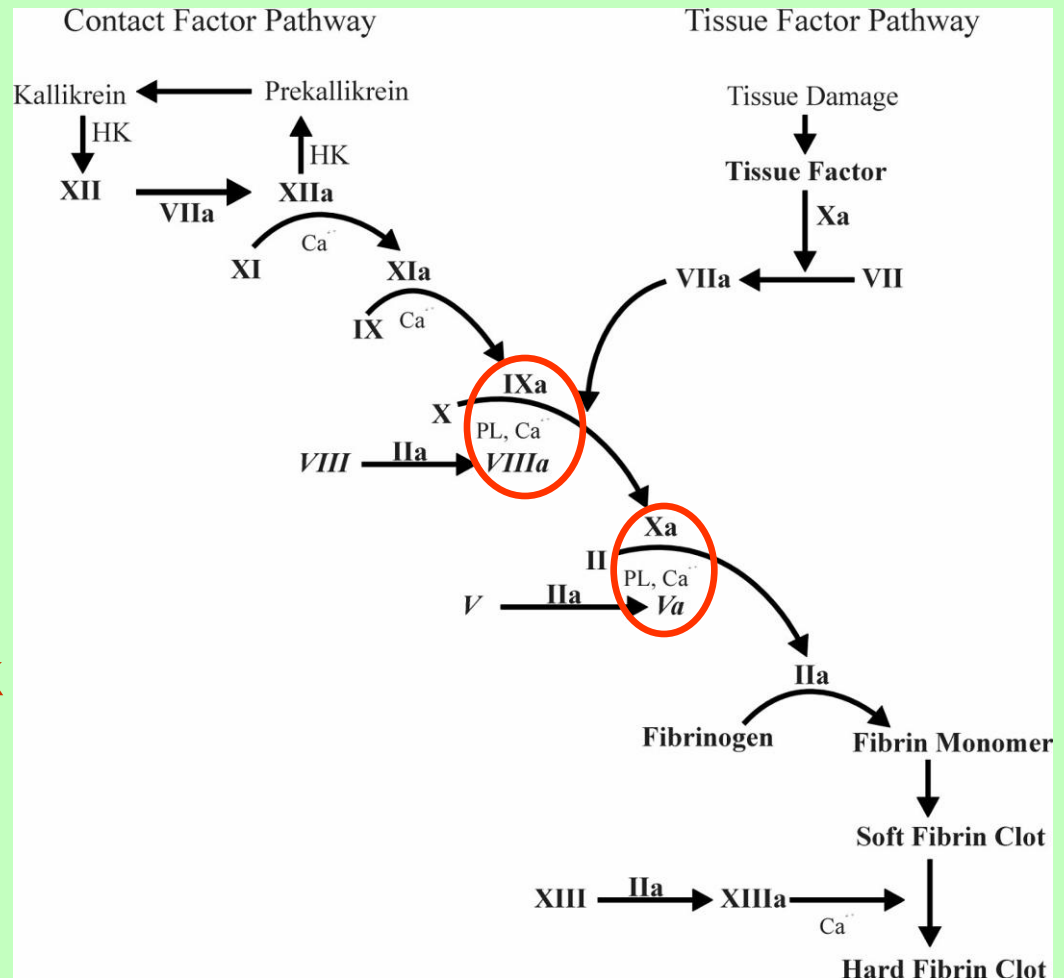
VÉRALVADÁS

A fibrinogén oldhatatlan fibrin szálakká csapódik ki.

„Kaszád” reakciósor:
az egyes lépésekben a
faktorok szelektív és
részleges proteolízissel
aktiválják a következő
enzimet.

Két indítási lehetőség:
Belső (intrinsic) út: a
sérülés következtében
a vérbe kerülő anyagok
váltják ki

Külső (extrinsic) út:
„szokatlan”, negatív
töltésű felület váltja ki

VÉRALVADÁS 2.

Biológiai erősítés: parányi kis változásból komoly anyagmennyiség átalakulása lesz:

XII faktor – 10 ppb

Fibrinogén – 4.000.000 ppb

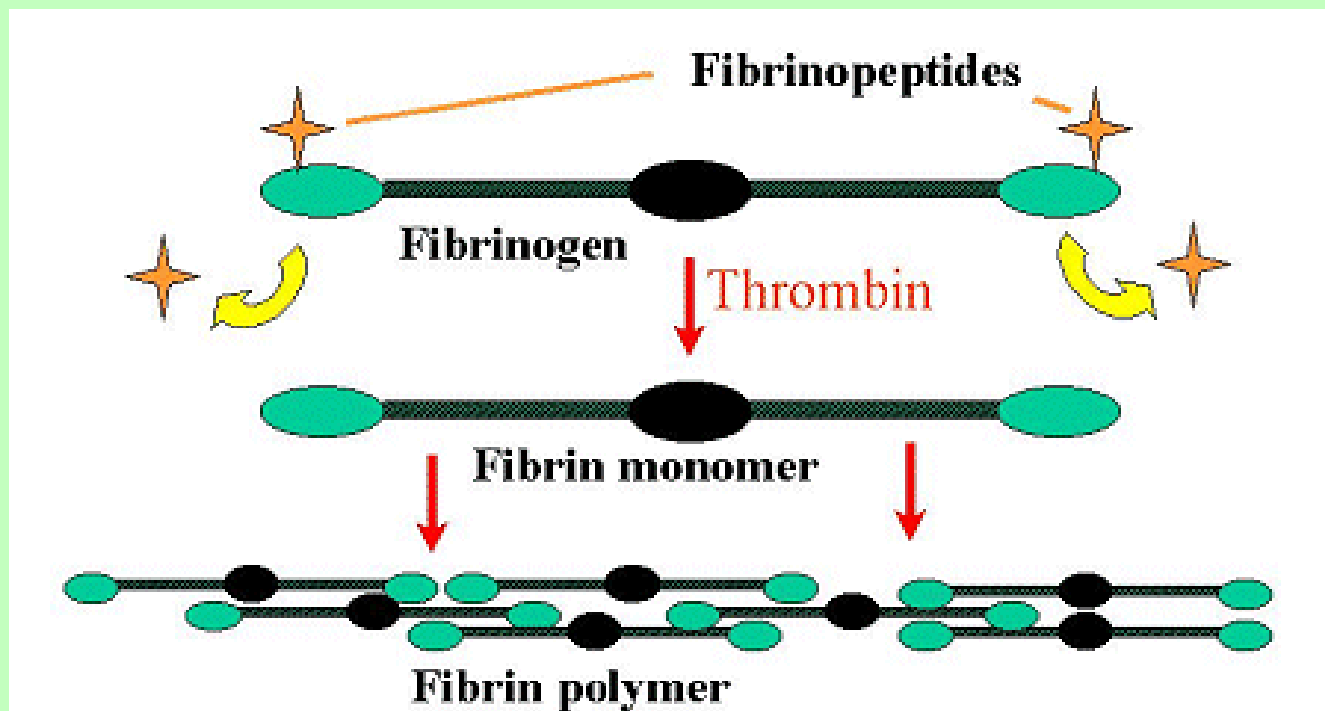
A kétféle alvadási reakciósor a X (Stuart) faktor aktiválásával közösen folytatódik.

Az X_a faktor a III, IV és V faktorokkal (foszfolipid, kalcium, akcelerín) katalizálja a protrombin \rightarrow trombin ($II \rightarrow II_a$) átalakulást.

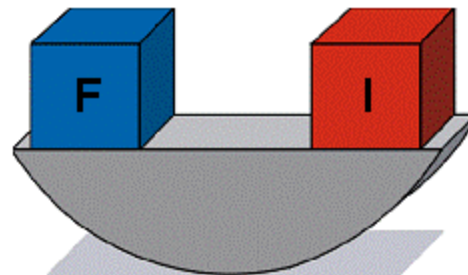
VÉRALVADÁS 3.

A trombin a fibrinogén \rightarrow fibrin (I \rightarrow I_a) folyamatot katalizálja. A fibrin ezután lineáris kötegekké polimerizálódik, majd a XIII_a (Laki-Lóránd) faktor térhálósítja.

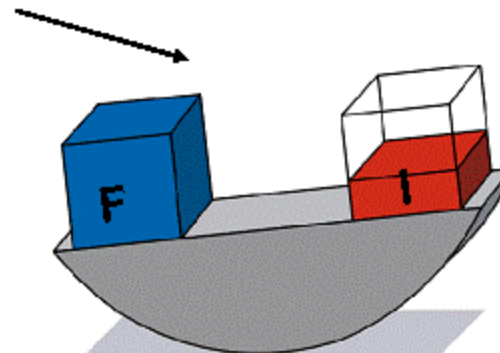
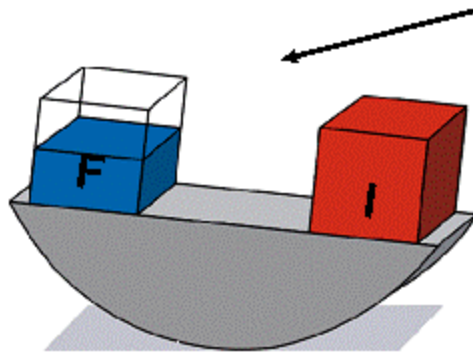
A VÉRALVADÁS EGYENSÚLYA

Egyensúly a faktorok és az inhibitorok között

faktorhiány

inhibítorhiány

VÉRZÉKENYSÉG

TROMBÓZISVESZÉLY

VÉRALVADÁS 4.

Az alvadék felodása:

- természetes úton a plazmin (enzim) lassan feloldja. Működéséhez a szöveti plazminogén aktivátor (tPA) szükséges.
- gyógyszerként a sztreptolizin enzimet (*Streptococcus* faj termeli) is használják (szívinfarktus)

A véralvadás gátlása:

- Ca megkötése, oxaláttal vagy citráttal
- heparin (poliszacharid, állati szervekből)
- hirudin (pióca, rec-fehérje)
- kumarin-származékok (rágcsálóirtó szer, antidotum: K-vitamin)

